

U 32/2022 rd

Statsrådets skrivelse till riksdagen om förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om bekämpning av våld mot kvinnor och våld i nära relationer

I enlighet med 96 § 2 momentet i grundlagen översänds till riksdagen Europeiska kommissionens förslag av den 8 mars 2022 till Europaparlamentets och rådets direktiv om bekämpning av våld mot kvinnor och våld i nära relationer samt en promemoria om förslaget.

Helsingfors den 21 april 2022

Justitieminister Anna-Maja Henriksson

Lagstiftningsrådet Sami Kiriakos

JUSTITIEMINISTERIET

PROMEMORIA
21.4.2022

EU/2022/0305

FÖRSLAG TILL EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV OM BEKÄMPNING AV VÅLD MOT KVINNOR OCH VÅLD I NÄRA RELATIONER

1 Allmänt

Europeiska kommissionen har 8.3.2022 gjort ett förslag (COM(2022) 105 final) till Europaparlamentets och rådets direktiv om bekämpning av våld mot kvinnor och våld i nära relationer.

Det föreslagna direktivet innehåller minimibestämmelser om kriminalisering av våldtäkt med frånvaro av samtycke som brottsrekvisit, kvinnlig könsstympning och nätttrakasserier. I direktivförslaget ingår också bestämmelser om tillgång till rättslig prövning för dem som utsatts för sådana brott, skydds- och stödtjänster för dem, förebyggande av brott samt om samordning av olika aktörer och samarbete mellan dem.

Kommissionens ordförande Ursula von der Leyen har i sina politiska riktlinjer lyft fram behovet av att förebygga och bekämpa våld mot kvinnor, skydda offren och bestraffa förövarna som en mycket viktig prioritering för kommissionen och detta ingår också i kommissionens jämställdhetsstrategi för 2020–2025.

Genom förslaget syftar man till att uppnå målen i konventionen om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (nedan Istanbulkonventionen) inom EU:s behörighetsområde genom att komplettera EU:s befintliga regelverk och medlemsstaternas nationella lagstiftning på de områden som omfattas av konventionen. Enligt skälen till direktivförslaget finns det behov av åtgärder både i de medlemsstater som har ratificerat Istanbulkonventionen och i de medlemsstater som inte har gjort det. Istanbulkonventionens bestämmelser infördes som lag i Finland 1.8.2015 (RP 155/2014 rd). EU undertecknade Istanbulkonventionen 13.6.2017. Rådet har ännu inte antagit det slutliga beslutet om ingående av konventionen för unionens räkning på basis av kommissionens förslag (COM(2016) 109 final, 4.3.2016). Beslutsprocessen fortgår ännu i rådet. Enligt direktivförslaget är slutförandet av EU:s anslutning till konventionen fortfarande en prioritering för kommissionen. EU:s anslutning till konventionen har tills vidare inte ansetts förutsätta ändringar i den finska lagstiftningen.

Förutom genom Istanbulkonventionen syftar det föreslagna direktivet även till att stöda de internationella åtaganden som medlemsstaterna har gjort för att bekämpa och förebygga våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Av dessa nämns särskilt Förenta nationernas konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (FördrS 67 och 68/1986; CEDAW).

Bland EU:s rättsakter finns det EU-direktiv inom straffrätten som föreskriver kriminalisering av gärningar som riktar sig mot kvinnor och barn. I Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/93/EU om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi, nedan övergreppsdirektivet, finns minimibestämmelser om fastställande av brottsrekvisit för sexualbrott mot barn och påföljderna för sådana brott ska samt om förebyggande av brott på detta område och skydd för dess offer. Bestämmelser av motsvarande typ finns också i Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp (FördrS 87 och 88/2011), nedan Lanzarotekonventionen. Den finska lagstiftningen

har ansetts uppfylla de skyldigheter som följer av övergreppsdirektivet och av Lanzarotekonventionen (RP 282/2010 rd). Om det nu aktuella direktivet antas, medför det vissa ändringar i övergreppsdirektivet.

I Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/36/ EU om förebyggande och bekämpande av människohandel och om skydd av dess offer finns det minimibestämmelser bland annat om fastställande av brottsrekvisit för människohandel som syftar till att sexuellt utnyttja offren, påföljder för sådana brott samt förbyggande av brott på detta område och skydd för dess offer.

I Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/29/EU om fastställande av miniminormer för brottsoffers rättigheter och för stöd till och skydd av dem, nedan brottsofferdirektivet, fastställs minimikraven för offrens rättigheter samt stödet till dem och skyddet av dem. I direktivförslaget finns specialbestämmelser om dem som blir offer för våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Specialbestämmelserna är avsedda att komplettera brottsofferdirektivets bestämmelser, som gäller alla brottsoffer.

Direktivförslaget har beröringspunkter även med flera andra EU-bestämmelser och internationella regelverk och politiska program, såsom det framhålls i skälen till direktivförslaget.

Regeringen gav 17.2.2022 till riksdagen en proposition med förslag till lagstiftning om sexualbrott (RP 13/2022 rd). I propositionen föreslås att strafflagens bestämmelser om sexualbrott ska ändras. En viktig ändring är att bestämmelsen om våldtäktsbrott föreslås ändras så att brottet baseras på avsaknad av samtycke. Detta genomförs genom att ett centralt rekvisit för våldtäkt blir att samlag genomförts med en person som inte deltagit frivilligt i akten. Ändringar föreslås även i andra bestämmelser om sexualbrott. Det föreslås till exempel att olovlig spridning av sexuell bild ska kriminaliseras som sexualbrott och att sexuellt antastande ska omfatta även andra gärningar är sådana som inbegriper beröring.

Direktivförslaget har också samma målsättningar som programmet för bekämpning av våld mot kvinnor, vilket ingår i statsminister Marins regeringsprogram (<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-835-6>).

2 Förslagets huvudsakliga innehåll

Direktivförslaget innehåller bestämmelser om brott som rör sexuell exploatering av kvinnor och barn samt it-brottslighet (2 kap.), skydd för brottsoffer och tillgång till rättslig prövning (3 kap.), stöd till brottsoffer (4 kap.), förebyggande åtgärder (5 kap.), samordning och samarbete (6 kap.) samt allmänna bestämmelser och slutbestämmelser (1 och 7 kap.).

2.1 Allmänna bestämmelser

I art. 1 fastställs regler för att förebygga och bekämpa våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Reglerna berör straffrätten samt offrens rättigheter, skydd av offer och stöd till offer.

I art 2 föreskrivs om medlemsstaternas förpliktelser att när de genomför åtgärderna enligt direktivet ta hänsyn till personer som löper ökad risk att utsättas för våld och särskilda risker.

I art. 3 definieras på vilka brott direktivet ska vara tillämpligt. Sådana brott är de brott som avses i art. 2 i direktivet, de våldshandlingar mot kvinnor eller i nära relationer som är kriminaliserade enligt andra unionsrättsakter samt varje annan våldshandling mot kvinnor eller i nära relationer som är kriminaliserad enligt nationell rätt. Exempel på sådana i nationell rätt nämnda gärningar ges i stycke 4 i skälen till direktivförslaget.

I art. 4 definieras vissa begrepp som används i direktivförslaget.

2.2 Bestämmelser om hur brotten definieras och om straff

Art. 5 gäller våldtäktsbrott. Enligt artikeln ska medlemsstaterna vara skyldiga att kriminalisera gärningar som innebär uppsåtlig sexuell penetrering som sker utan samtycke. Enligt artikeln ska samtycke inte anses föreligga om kvinnan inte har lämnat det av egen fri vilja, eller på grund av sitt fysiska eller mentala tillstånd inte har kunnat ge uttryck för en egen fri vilja. Eftersom det i FEUF art. 83.1, som utgör rättsgrunden för förslaget, till denna del hänvisas enbart till utnyttjande av kvinnor och barn, skulle bestämmelsen till följd av rättsgrunden gälla enbart brott mot kvinnor (se nedan avsnitt 4).

Art. 45 gäller våldtäkt mot barn. Bestämmelsen innebär en ändring av art. 3 i övergreppsdirektivet. Med barn avses enligt definitionen i art. 4 h i förslaget varje person som är under 18 år.

Enligt *art. 6* ska medlemsstaterna säkerställa att det är straffbelagt att uppsåtligt stympa en kvinnas könsorgan eller tvinga eller förmå en kvinna att genomgå sådant. Enligt skälen till direktivförslaget ska sådan stympling omfatta handlingar som utförs av icke-medicinska skäl. Brottsskriteriet ska omfatta alla handlingar som fysiskt skadar kvinnans könsorgan (punkt 16 i skälen). Ordalydelsen i artikeln motsvarar ordalydelsen i art. 38 i Istanbulkonventionen, som gäller stympling av en kvinnas könsorgan.

Enligt *art. 7* ska medlemsstaterna säkerställa att det är straffbelagt att uppsåtligt göra intima bilder eller annat material som visar en annan persons sexuella handlingar tillgängliga utan den berörda personens samtycke. Detsamma ska gälla sanningsenliga bilder eller annat material som har manipulerats att framstå på nyss nämnt sätt. Handlingen ska vara straffbelagd om bilderna eller det övriga materialet med hjälp av informations- eller kommunikationsteknik görs tillgängligt för ett stort antal slutanvändare. Det ska också vara straffbelagt att hota att sprida sådant material för att tvinga en person till något.

Enligt *art. 8* ska medlemsstaterna säkerställa att nätstalkning är straffbelagt. Det ska således vara straffbelagt att med hjälp av informations- och kommunikationsteknik uppträda hotfullt eller skrämmande mot en person, ställa en person under övervakning och att uppmuntra ett stort antal slutanvändare att åsamka personen fysisk eller psykisk skada.

Art. 9 gäller uppsåtliga nättrakasserier. Medlemsstaterna ska säkerställa att det är straffbelagt att uppsåtligt tillsammans med tredje part initiera en attack mot en annan person genom att med hjälp av informations- och kommunikationsteknik göra hotfullt eller kränkande material tillgängligt och därmed åsamka den attackerade personen betydande psykisk skada. Det ska också vara straffbelagt att tillsammans med tredje part delta i sådana attacker.

Enligt *art. 10* ska medlemsstaterna säkerställa att de straffbelägger uppsåtliga gärningar i syfte att med hjälp av informations- och kommunikationsteknik uppmåna till våld eller hat mot en grupp personer eller en medlem av en grupp som definieras med hänvisning till kön eller genus genom att till allmänheten sprida material med en sådan uppmaning.

Enligt *art. 11* ska medlemsstaterna säkerställa att anstiftan och medhjälp till något av de brott som avses i artiklarna 5–9 är straffbelagd. Dessutom ska de säkerställa att försök att begå våldtäkt eller stympling av kvinnors könsorgan så som avses i artiklarna 5 och 6 är straffbelagda.

I *art. 12* föreskrivs om förpliktelser som gäller straffen för de brott som definieras i direktivet. Enligt art. 12.1 ska påföljderna för alla de avsedda brotten vara effektiva, proportionerliga och

avskräckande. Enligt art. 12.2 ska maximistrafvet för våldtäkt som avses i art. 5 vara minst åtta års fängelse, och minst tio års fängelse om brottet begicks under sådana försvårande omständigheter som avses i art. 13. Enligt art. 12.3 ska dessutom den som begått ett brott som avses i art. 5 och som tidigare dömts för brott av samma karaktär förpliktas att delta i ett sådant behandlingsprogram som avses i art. 38. Enligt art. 12.4 ska maximistrafvet för sådan stympning av könsorgan som avses i art. 6 vara minst fem års fängelse och under de försvårande omständigheter som avses i art. 13 minst 7 års fängelse. Maximistrafvet för nätstalkning som avses i art. 8 och offentlig uppmaning till brott som avses i art. 10 ska enligt art. 12.5 vara minst två år fängelse. Enligt art. 12.6 ska sådan delning av material som avses i art. 7 och sådana trakasserier som avses i art. 9 vara minst ett år fängelse.

I art. 13 anges de förhållanden som ska anses försvårande, såvida de inte redan utgör en del av brottsrekvisitet. Försvårande omständigheter är att brottet har upprepats (a), har begåtts mot en person i utsatt ställning (b), har begåtts mot ett barn (c), eller i närvaro av ett barn (d), har begåtts av två eller flera personer tillsammans (e), har föregåtts eller åtföljts av extremt våld (f), har begåtts med hjälp av vapen eller under vapenhot (g), har begåtts med bruk av våld eller hot om våld eller med bruk av tvång, (h), har haft allvarliga följder (i), gärningspersonen har tidigare dömts för samma slags brott (j), brottet har begåtts mot en maka/make eller partner eller före detta maka/make eller partner (k), har begåtts av en familjemedlem eller en person som bodde tillsammans med brottsoffret (l), har begåtts av en person som har missbrukat sin förtroendeställning, sin makt eller sitt inflytande (m), brottet spelades in och gjordes tillgängligt av gärningspersonen (n) eller brottsoffret har drogats (o).

Art. 14 gäller utsträckning av domsrätten till brott som avses i art. 5–11. Enligt art. 14.1 ska medlemsstaterna utsträcka sin domsrätt till att gälla brott som har begåtts inom medlemsstatens territorium eller gärningsmannen är en av dess medborgare. Enligt art. 14.2 ska en medlemsstat ha möjlighet att utsträcka sin domsrätt till att även omfatta brott som har begåtts mot en av dess medborgare eller en person som har sin hemvist inom dess territorium eller som har begåtts av en person som har sin hemvist inom dess territorium. I art 14.3 preciseras att medlemsstaterna ska säkerställa att deras domsrätt omfattar situationer i vilka brottet begås med hjälp av informations- och kommunikationsteknik till vilken åtkomsten skett från deras territorium. Enligt art. 14.4 får en medlemsstat inte ställa som villkor för sin domsrätt att gärningarna ska vara straffbara i det land där de har utförts, när gärningsmannen är en av dess medborgare. Enligt art. 14.5 får en medlemsstat inte heller ställa som villkor för sin domsrätt att brottsanmälan har gjorts i det land där gärningen begicks.

Art. 15 gäller preskriptionstiden för utredning, åtalsrätt och domsrätt av brotten. För våldtäkt som avses i art. 5 ska preskriptionstiden vara minst 20 år från det att brottet har begåtts och för ett sådant stypningsbrott som avses i art. 6 vara minst 10 år från det att brottet har begåtts. Preskriptionstiden för delning av material som avses i art. 7 och nättrakasserier som avses i art. 9 ska vara minst 5 år från det att det att brottet har upphört eller brottsoffret har fått kännedom om det. För nätstalkning som avses i art. 8 och offentlig uppmaning som avses i art. 10 ska preskriptionstiden vara minst sju år från det att brottet har upphört eller brottsoffret har fått kännedom om det. Om brottsoffret är ett barn ska preskriptionstiden tidigast börja löpa från det att brottsoffret uppnår 18 års ålder.

2.3 Bestämmelser om skydd för brottsoffer och tillgång till rättslig prövning

Art. 16 i förslaget gäller anmälan om våld mot kvinnor eller våld i nära relationer. Artikelens innehåller bestämmelser om att anmälan ska kunna göras på ett enkelt och lättåtkomligt sätt. I artikeln finns också bestämmelser om situationer där barn anmäler brotten. Dessutom föreskrivs i artikeln att medlemsstaterna är skyldiga att säkerställa att de regler om tystnadsplikt som den

nationella lagstiftningen uppställer inte utgör ett hinder för att göra en anmälan till behöriga myndigheter om en fara som uppstår till följd av att en person utsätts för något av de brott som omfattas av direktivet, eller, om offret är ett barn, göra en anmälan även när det finns rimlig anledning att anta att en allvarlig våldshandling som omfattas av direktivet har begåtts eller att ytterligare allvarliga våldshandlingar kan förväntas.

Art. 17 gäller utredning och väckande av åtal för våld mot kvinnor och våld i nära relationer. I artikeln föreskrivs sakkunskap och effektiva utredningsverktyg, behandling och överföring av brottsanmälningar samt registrering och utredning av anklagelser. I artikeln förpliktas medlemsländerna att säkerställa att utredning eller lagföring av våldtäktsbrott (art. 5) inte är beroende av anmälan eller angivelse av brottsoffret och att det straffrättsliga förfarandet fortsätter även om den personen har tagit tillbaka sin anmälan eller sin straffyrkande. I artikeln föreskrivs också om skyldighet att omgående hänvisa brottsoffren till stödtjänster inom hälso- och sjukvården.

Art. 18 gäller individuell bedömning för att fastställa brottsoffrets skyddsbehov. Artikeln innebär att den individuella bedömning som ska göras enligt art. 22 i brottsofferdirektivet ska vara mer omfattande när det gäller våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Den individuella bedömningen ska fokusera på den risk som gärningspersonen eller den misstänkte utgör och ta hänsyn till brottsoffrets individuella omständigheter samt brottsoffrets egen redogörelse och bedömning av situationen. Medlemsstaterna ska säkerställa att tillräckliga skyddsåtgärder vidtas på grundval av den individuella bedömningen. Brottsoffrets närstående ska förutsättas ha särskilda skyddsbehov utan att behöva genomgå bedömningen.

Art. 19 gäller individuell bedömning av brottsoffrets stödbehov. Medlemsstaterna ska säkerställa att behöriga myndigheter bedömer brottsoffrets och dess närståendes individuella behov med beaktande av den individuella bedömning som avses i art. 18.

Art. 20 gäller hänvisning till stödtjänster. Enligt denna artikel ska medlemsstaterna säkerställa att stödtjänsterna kontaktar offret och erbjuder stöd, om det i de bedömningar som avses i art. 18 och 19 har fastställts föreligga särskilda stöd- eller skyddsbehov eller om brottsoffret begär stöd. Barn som är brottsoffer ska kunna hänvisas till stödtjänster utan föregående samtycke från den person som har föräldraansvar. Styckena 4 och 5 i artikeln gäller lämnande av offrets personuppgifter till stödtjänsterna och lagring av personuppgifterna.

Art. 21 gäller akuta förbudsåtgärder och kontaktförbud. Enligt artikeln ska behöriga myndigheter i situationer av överhängande fara för brottsoffrets eller dess närståendes hälsa och säkerhet förelägga gärningspersonen av, eller en person som misstänks för, de våldshandlingar som omfattas av direktivet att under tillräckligt lång tid lämna brottsoffrets eller dess närståendes bostad, och förbjuda gärningspersonen eller den misstänka personen att gå in i bostaden eller besöka brottsoffrets arbetsplats eller att på något sätt kontakta brottsoffret eller dess närstående. Sådana förelägganden ska ha omedelbar verkan och inte vara beroende av om brottsoffret gjort en brottsanmälan. I artikeln förutsätts att behöriga myndigheter kan utfärda kontaktförbud för att erbjuda brottsoffer eller deras närstående långvarigt skydd mot alla våldshandlingar som omfattas av detta direktiv, bland annat genom att förbjuda eller begränsa vissa farliga beteenden hos en gärningsperson eller misstänkt. Artikeln förpliktar också de behöriga myndigheterna att informera brottsoffer om att det är möjligt att ansöka om akuta förbudsåtgärder och kontaktförbud. I artikeln finns också bestämmelser om påföljder för överträdelse av akuta förbudsåtgärder, kontaktförbud eller skyddsorder.

Art. 22 gäller skydd av brottsoffrets privatliv. Enligt artikeln ska medlemsstaterna säkerställa att frågor, undersökningar och bevisning i samband med brottsutredningar och domstolsförfaranden som rör brottsoffrets tidigare sexuella beteende eller andra aspekter av brottsoffrets privatliv inte ska vara tillåtna, dock utan att detta påverkar rätten till försvar.

Art. 23 gäller riktlinjer för brottsbekämpande och rättsvårdande myndigheter. Enligt denna artikel ska medlemsstaterna utfärda riktlinjer för behöriga myndigheter som deltar i straffrättsliga förfaranden när det gäller fall av våld mot kvinnor eller våld i nära relationer. Artikeln innehåller också bestämmelser om riktlinjernas innehåll.

Art. 24 gäller nationella organs och jämställdhetsorgans roll. Enligt artikeln ska medlemsstaterna utse ett eller flera organ och vidta de åtgärder som är nödvändiga för att de ska kunna utföra de uppgifter som föreskrivs i artikeln, såsom att erbjuda brottsoffren bistånd och rådgivning samt offentliggöra oberoende rapporter om och lämna rekommendationer i frågor som rör våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Medlemsstaterna ska också säkerställa att de nämnda organen kan företräda brottsoffren eller stödja dem i rättegångar.

Art. 25 gäller åtgärder för att avlägsna visst onlinematerial. Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att det material som avses i art. 7–10 och som gäller nätbrott skyndsamt avlägsnas. Sådana åtgärder ska innefatta en möjlighet för deras behöriga rättsvårdande myndigheter att på brottsoffrets begäran utfärda bindande rättsliga förelägganden för relevanta leverantörer av förmedlingstjänster att avlägsna sådant material eller göra det oåtkomligt.

I artikeln finns också bestämmelser om utfärdande av interimistiska förelägganden och föreläggandenas giltighetstid, förlängning och ogiltigförklaring. Dessutom finns det bestämmelser om det förfarande när föreläggandena utfärdas och om rättsmedel. Medlemsstaterna ska säkerställa att det faktum att materialet avlägsnas eller görs oåtkomligt inte hindrar behöriga myndigheter från att inhämta eller säkra den bevisning som krävs för att utreda och åtala de brott som har samband med materialet.

Art. 26 gäller skadestånd från gärningspersoner. Medlemsstaterna ska säkerställa att brottsoffer har rätt att begära fullt skadestånd från gärningspersoner för skador som är en följd av alla former av våld mot kvinnor eller våld i nära relationer. I artikeln finns bestämmelser om rätt att få ett beslut om skadestånd medan det straffrättsliga förfarandet fortfarande pågår, om vad skadeståndet ska omfatta samt om preskriptionstiden för framställande av skadeståndsanspråk.

2.4 Bestämmelser om stöd till brottsoffer

I *art. 27* finns bestämmelser om specialiserat stöd till brottsoffer. Enligt artikeln ska medlemsstaterna säkerställa att de specialiserade stödtjänster som avses i art. 9.3 i brottsofferdirektivet finns tillgängliga för personer som utsatts för de våldshandlingar som omfattas av det nu föreslagna direktivet. I artikeln finns närmare bestämmelser om de specialiserade stödtjänsternas innehåll och de sätt på vilka tjänsterna ska erbjudas. Medlemsstaterna ska säkerställa att det finns tillräckliga resurser för att tillhandahålla stödtjänsterna.

Art. 28 gäller specialiserat stöd till personer som utsatts för sexuellt våld. I artikeln förutsätts att medlemsstaterna ska tillhandahålla lämpligt utrustade och lätt tillgängliga akutmottagningar för personer som utsatts för våldtäkt eller sexuellt våld. I artikeln finns även närmare bestämmelser om innehållet i tjänsterna, avgiftsfrihet, tillgänglighet, resurser samt kapacitet att fungera under kristider.

Art. 29–30 gäller specialiserat stöd till personer som utsatts för kvinnlig könsstympning eller sexuella trakasserier i arbetslivet. Enligt bestämmelserna i förslaget ska medlemsstaterna säkerställa bland annat att det finns sakkunskap, att brottsoffrens specialbehov beaktas samt att det finns tillgång till rådgivning.

Art. 31 gäller telefonlinjer som erbjuder service för brottsoffer som avses i artikeln. Enligt artikeln ska det inrättas nationella stödlinjer som är bemannade dygnet runt. Stödlinjerna ska även göras tillgängliga för slutanvändare med funktionsnedsättning. Telefontjänsterna ska i hela EU nås genom det harmoniserade EU-numret 116 016.

Art. 32 gäller skyddade boenden och andra tillfälliga boenden. Enligt artikeln ska sådana skyddade boenden och andra lämpliga tillfälliga boenden som föreskrivs i art. 9.3 a i direktiv 2012/29/EU tillgodose de särskilda behoven hos kvinnor som utsatts för våld i nära relationer och sexuellt våld. I artikeln finns också bestämmelser om hur dessa boenden ska vara utrustade samt om deras tillgänglighet, resurser och kapacitet att fungera under kristider.

Art. 33 gäller stöd till barn som är brottsoffer. Specifikt lämpligt stöd ska ges så snart behöriga myndigheter har rimlig anledning att anta att barnen kan ha utsatts för, bland annat genom att ha bevittnat, våld mot kvinnor eller våld i nära relationer. Stödet till barn ska vara specialiserat, åldersanpassat och ta hänsyn till barnets bästa. Barn som är brottsoffer ska få åldersanpassad sjukvård, emotionellt, psykosocialt, psykologiskt och utbildningsmässigt stöd, samt annat lämpligt stöd som är särskilt anpassat till situationer där det har förekommit våld i nära relationer. Om det är nödvändigt att tillhandahålla tillfälligt boende ska barn i första hand placeras tillsammans med andra familjemedlemmar

Art. 34 gäller barns säkerhet. Medlemsstaterna ska inrätta och upprätthålla säkra platser som möjliggör kontakt under säkra förhållanden mellan ett barn och en person med föräldraansvar som även är gärningsperson av, eller misstänks för, våld mot kvinnor eller våld i nära relationer, i den mån denna person har umgängesrätt. Medlemsstaterna ska säkerställa att det sker under tillsyn av utbildad personal i lämplig utsträckning och med hänsyn till barnets bästa.

Art. 35 gäller riktat stöd till riskgrupper och brottsoffer som löper ökad risk att utsättas för våld mot kvinnor eller våld i nära relationer, till exempel papperslösa kvinnliga migranter och kvinnliga fångar. I artikeln finns närmare bestämmelser om hur dessa specialgrupper ska ägnas uppmärksamhet när stödtjänster ges. I artikeln finns också bestämmelser om att säkerställa att personer på förläggningar och i förvar kan anmäla fall av våld mot kvinnor eller våld i nära relationer

2.5 Bestämmelser om förebyggande åtgärder

I 36 art. föreskrivs om medlemsstaternas förpliktelser att vidta åtgärder för att förhindra våld mot kvinnor och våld i nära relationer.

Art. 37 gäller utbildning av yrkesutbildad personal och till sådan personal riktad information. Utbildningen av den yrkesutbildade personal som avses i bestämmelsen ska vara fortgående och obligatorisk. I artikeln föreskrivs också om utbildning av personer i arbetsledande ställning på arbetsplatsen.

Enligt *art. 38* ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att det inrättas riktade och effektiva behandlingsprogram för att förebygga och minimera risken att personer utövar våld mot kvinnor och våld i nära relationer eller att de återfaller i sådana brott. Även

personer som fruktar att de skulle kunna göra sig skyldiga till sådana brott ska kunna delta i behandlingsprogrammen.

2.6 Bestämmelser om samordning och samarbete

Enligt *art. 39* ska medlemsstaterna anta och genomföra samordnad politik som innefattar alla lämpliga åtgärder för att förebygga och bekämpa alla former av våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Medlemsstaterna ska också utse eller inrätta ett offentligt organ som ska ansvara för att samordna, genomföra, övervaka och utvärdera åtgärderna. Organet ska även samordna, analysera och sprida insamlingen av data som avses i *art. 44*.

Enligt *art. 40* ska medlemsstaterna inrätta lämpliga mekanismer för att säkerställa effektiv samordning och samverkan mellan relevanta myndigheter, byråer och organ samt andra relevanta organisationer och enheter.

Enligt *art. 41* ska medlemsstaterna samarbeta med organisationer i det civila samhället och samråda med dem, i synnerhet när det gäller att tillhandahålla stöd till brottsoffer samt forskning- och utbildningsprogram.

Enligt *art. 42* ska medlemsstaterna underlätta självreglerande åtgärder som vidtas av leverantörer av förmedlingstjänster i samband med direktivet, i synnerhet åtgärder för att stärka deras interna mekanismer att motverka det online-material som avses i *art. 25.1* och förbättra utbildningen av berörda anställda i hur de brott som avses i den artikeln kan förebyggas, samt hur personer som utsatts för dessa brott kan bistås och stödjas.

Enligt *art. 43* ska medlemsstaterna vidta lämpliga åtgärder för att främja samarbete med varandra i syfte att förbättra genomförandet av direktivet. I artikeln finns också bestämmelser om samarbetets närmare innehåll.

I *art. 44* föreskrivs att medlemsstaterna på grundval av gemensamma disaggregeringar ska föra statistik om de brott som avses i direktivet och överföra dessa data till kommissionen (Eurostat).

Art. 45 gäller ändring av övergreppsdirektivet. Innehållet i bestämmelsen har behandlats närmare ovan.

2.7 Slutbestämmelser

I *art. 46–52* finns slutbestämmelser om att medlemsstaterna får införa eller behålla bestämmelser som föreskriver en högre skyddsnivå än den som följer av direktivet, om medlemsstaternas skyldighet att till kommissionen rapportera om genomförandet av direktivet, om förhållandet mellan direktivet och andra unionsrättsliga rättsakter och om retroaktivitetsförbud. Dessutom finns sedvanliga bestämmelser om att direktivet ska införlivas med nationell lagstiftning och sättas i kraft samt om att direktivet riktar sig till medlemsstaterna.

3 Förslagets inverkan på den finska lagstiftningen

3.1 Strafflagstiftningen

Bestämmelser om straff för de brott som definieras i *art. 5–11* i direktivet finns i olika kapitel i strafflagen (39/1889).

Om sexualbrott föreskrivs i 20 kap. i strafflagen. Enligt 1 § i 20 kap. ska den som genom våld på person eller med hot om sådant våld tvingar någon till samlag dömas för våldtäkt (1 § 1 mom.). För våldtäkt döms också den som genom att utnyttja någons hjälplösa tillstånd har samlag med honom eller henne (1 § 2 mom.). Straffskalan är fängelse i minst ett år och högst sex år. I fall där våldtäkten är mindre allvarlig, är straffskalan fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

I 2 § i kapitlet föreskrivs om grov våldtäkt. Kvalificeringsgrunderna för grov våldtäkt är förekomst av grovt våld, användning av vapen eller annat livsfarligt hjälpmedel, det sätt på vilket brottet har begåtts och att brottsoffret har varit yngre än 18 år. För att bestämmelsen ska bli tillämplig förutsätts det dessutom att våldtäkten även bedömd som helhet är grov. Straffskalan för grov våldtäkt är fängelse i minst två och högst tio år.

Enligt 10 § 1 mom. i 20 kap. avses med *samlag* inträngande med könsorgan i en annans kropp eller sexuellt inträngande i en annans könsorgan eller anus eller tagande av en annans könsorgan i sin kropp.

Definitionen av våldtäkt i 20 kap. § 1 i strafflagen grundar sig inte på avsaknad av samtycke och av ordalydelsen framgår inte uttryckligen att det ska dömas för våldtäkt redan vid samlag enbart på den grunden att den andra inte har velat delta i det (RP 13/2022 rd s. 35). Därför kan man anse att art. 5 i direktivförslaget ger anledning att ändra lagstiftningen. I RP 13/2022 rd föreslås att strafflagens bestämmelse om våldtäktsbrott ska ändras så att brottet baseras på avsaknad av samtycke. Detta genomförs genom att ett centralt rekvisit för våldtäkt enligt 20 kap. 1 § i strafflagen blir samlag med en person som inte deltar frivilligt. Propositionens motivering innehåller också en precisering av straffbestämmelsens tillämpningsområde på ett sätt som av väsentlig betydelse med hänsyn till art. 5 i direktivförslaget (RP 13/2022 rd s. 94–101). Om den förslagna bestämmelsen om våldtäkt träder i kraft i den lydelse som den har i propositionen, kan den anses uppfylla kraven i art. 5 i direktivförslaget.

Samlag med ett barn som inte har fyllt 16 år bestraffas enligt 20 kap. 7 § i strafflagen huvudsakligen som grovt sexuellt utnyttjande av barn, utan någon bedömning av om barnet har gett sitt samtycke till handlingen. I så kallade incestfall är åldersgränsen för skyddet 18 år. När offret för en våldtäkt inte har fyllt 18 år, döms gärningen i allmänhet som grov våldtäkt, för vilket maximistrafet är fängelse i 10 år. När brottet uppfyller såväl rekvisitet för grovt sexuellt utnyttjande av barn som rekvisitet för grov våldtäkt, döms gärningen som grov våldtäkt mot barn (7 b §), för vilket maximistrafet är fängelse i 12 år.

Art. 45 i direktivförslaget, genom vilket art. 3 i övergreppsdirektivet skulle komma att ändras, förutsätter att samlag med ett barn som inte har fyllt 16 år bestraffas med högst 12 år fängelse. När offret är ett barn i åldern 16–17 år, ska maximistrafet vara minst 10 år fängelse, om barnet inte av fri vilja har samtyckt till akten. Straffskalorna i strafflagen når inte riktigt upp till de maximistraff som föreskrivs i direktivförslaget i situationer där ett samlag med ett barn som inte har fyllt 16 år inte uppfyller rekvisitet för grov våldtäkt mot barn eller grovt sexuellt utnyttjande av barn. Enligt stycke 13 i skälen till övergreppsdirektivet bör ”det maximala fängelsestraff som föreskrivs i detta direktiv för de brott som avses i direktivet gälla åtminstone för de allvarligaste formerna av dessa brott”. Enligt bestämmelserna i strafflagen är de föreslagna maximistrafen möjliga i de allvarligare fallen. Följaktligen kan det anses att de ovan refererade bestämmelserna uppfyller de förpliktelser som föreskrivs i art. 45 i direktivförslaget. I regeringens proposition RP 13/2022 rd föreslås en ytterligare skärpning av straffskalorna för sexualbrott mot barn. Även de bestämmelser som föreslås i propositionen kan anses uppfylla de förpliktelser som följer av art. 45 i direktivförslaget.

I den finska strafflagen eller annan finsk lagstiftning finns inga specialbestämmelser som kriminaliserar kvinnlig könsstympning. En gärning genom vilken man skär bort eller stympar kvinnors eller flickors könsorgan på det sätt som avses i art. 6 a i direktivförslaget kan bedömas som misshandel enligt 21 kap. 5 § i strafflagen eller grov misshandel enligt 21 kap. 6 § i samma lag och enligt straffrättens allmänna läror (RP 155/2014 rd. s 51 och LaUB 6/2020 s. 7). För misshandel döms den som begår fysiskt våld mot någon eller som utan att begå sådant våld skadar någons hälsa, tillfogar honom smärta eller försätter honom i medvetslöshet eller något annat motsvarande tillstånd. Grov kan misshandeln bli till exempel om det vid misshandeln används eggvapen eller offret tillfogas svår kroppsskada. Straffet för misshandel som inte klassificeras som grov är böter eller fängelse i högst två år och straffet för grov misshandel är fängelse i minst ett och högst tio år. Enligt den lära om delaktighet som ligger till grund för 5 kap. i strafflagen kan en person som utför en handling som avses i art. 6 b i direktivförslaget göra sig skyldig till misshandel också utan att direkt utföra misshandeln, om personens verksamhet dock på det hela taget har varit av avsevärd betydelse för att brottet har genomförts. Den finska lagstiftningen kan anses uppfylla de skyldigheter som art. 6 i direktivförslaget ställer för medlemsstaterna att se till att de gärningar som avses i bestämmelsen är straffbelagda.

I stycke 16 i skälen till direktivförslaget finns ett uttalande om att ”detta brott (bör) hanteras specifikt och på lämpligt sätt i straffrätten”. Syftet med detta uttalande kan anses vara att kvinnlig könsstympning bör nämnas särskilt i den nationella strafflagstiftningen, till exempel i en särskild bestämmelse som reglerar detta brott. Riksdagen har 6.11.2020 i enlighet med lagutskottets betänkande LaUB 6/2020 rd förutsatt att statsrådet snarast möjligt vidtar åtgärder för att i strafflagen tydligare kriminalisera könsstympning av flickor och kvinnor och under denna valperiod förelägger riksdagen de lagförslag som behövs. Justitieministeriet har inlett lagberedning som syftar till detta.

Bestämmelser om kränkning av integritet och frid samt om ärekränkning finns i 24 kap. i strafflagen. I 8 § i 24 kap. föreskrivs att för spridande av information som kränker privatlivet ska dömas den som obehörigen genom ett massmedium eller genom att på något annat sätt göra tillgängligt för ett stort antal människor framför en uppgift, antydan eller bild som gäller någons privatliv så att gärningen är ägnad att orsaka skada eller lidande för den kränkte eller utsätta honom eller henne för missaktning. Enligt paragrafen bestraffas brottet med böter. I 8 a § i samma kapitel finns en bestämmelse om en grov form av samma brott, som enligt paragrafen bestraffas med böter eller fängelse i högst två år.

Enligt 9 § i 24 kap. bestraffas den för ärekränkning som framför en osann uppgift eller antydan om någon så att gärningen är ägnad att orsaka skada eller lidande för den kränkte eller utsätta honom eller henne för missaktning, eller på något annat sätt förnedrar någon. Enligt paragrafen bestraffas brottet med böter. I 10 § i samma kapitel finns en bestämmelse om en grov form av samma brott, som enligt paragrafen bestraffas med böter eller fängelse i högst två år. I bestämmelserna om spridande av information som kränker privatlivet och i bestämmelserna om ärekränkning finns inskränkningar som med yttrandefriheten som grundval begränsar bestämmelsernas tillämpningsområde när det är frågan om acceptabel kritik av en person som innehar en viktig post eller om att angelägenheter av allmän betydelse debatteras i offentligheten.

Enligt 1 a § i 24 kap. i strafflagen bestraffas den för brott mot kommunikationsfrid som i syfte att störa skickar meddelanden eller ringer till någon annan upprepade gånger så att gärningen är ägnad att orsaka denne betydande störning eller olägenhet.

I 17 kap. 18, 18 a och 19 § i strafflagen finns bestämmelser om straff för den som tillverkar, håller tillgänglig, annars sprider eller innehar barnpornografiska bilder som föreställer barn under 18 år. Straffet för innehav av sådana bilder är böter eller fängelse i högst ett år, för spridning

böter eller fängelse i högst två år och för grov spridning fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Enligt 17 kap. 1 § i strafflagen bestraffas den för offentlig uppmaning till brott som genom ett massmedium eller offentligen i en folksamling eller genom en skrift eller annan framställning som har bringats till allmän kännedom uppmanar eller förleder till brott så att uppmaningen eller förledandet medför fara för att ett sådant brott eller straffbart försök därtill begås eller annars klart äventyrar den allmänna ordningen eller säkerheten. Straffet för brottet är böter eller fängelse i högst två år.

Om brott mot frihet föreskrivs i 25 kap. i strafflagen. Enligt 25 kap. 7 § straffas den för olaga hot som lyfter vapen mot någon eller på något annat sätt hotar någon med brott under sådana omständigheter att den hotade har grundad anledning att frukta för att hans egen eller någon annans personliga säkerhet eller egendom är i allvarlig fara. Straffet för brottet är böter eller fängelse i högst två år, om strängare straff för gärningen inte föreskrivs någon annanstans i lag.

Enligt 7 a § i samma kapitel straffas den för olaga förföljelse som upprepade gånger hotar, följer efter, iakttar, eller kontakter eller på något annat jämförbart sätt obehörigen förföljer någon annan så att förfarandet är ägnat att skapa rädsla eller ångest hos den som förföljs. Straffet för brottet är böter eller fängelse i högst två år, om lika strängt eller strängare straff för gärningen inte föreskrivs någon annanstans i lag.

Enligt 8 § i samma kapitel straffas den för olaga tvång som rättmätigt med våld eller hot tvingar någon att göra, tåla eller underlåta något. Straffet för brottet är böter eller fängelse i högst två år, om lika strängt eller strängare straff för gärningen inte föreskrivs någon annanstans i lag.

Om brott mot mänskligheten föreskrivs i 11 kap. i strafflagen. Enligt 11 kap. 10 § straffas för hets mot folkgrupp den som för allmänheten tillgängliggör eller annars bland allmänheten sprider eller för allmänheten tillhandahåller information, åsikter eller andra meddelanden där en grupp hotas, förtalas eller smädas på grund av ras, hudfärg, härstamning, nationellt eller etniskt ursprung, religion eller övertygelse, sexuell läggning eller funktionsnedsättning eller på grunder som är jämförbara med de nämnda grunderna. Straffet för brottet är böter eller fängelse i högst två år. I 10 a § i samma kapitel finns en bestämmelse om en grov form av samma brott, som enligt paragrafen bestraffas med fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

Om informations- och kommunikationsbrott föreskrivs i 38 kap. i strafflagen. Gärningar som bestraffas enligt bestämmelserna i detta kapitel är bland annat kränkning av kommunikationshemlighet (3 §), grov kränkning av kommunikationshemlighet (4 §), systemstörning (7 a §), grov systemstörning (7 b §), dataintrång (8 §), grovt dataintrång (8 a §), dataskyddsbrott (9 §) och identitetsstöld (9 a §).

När brottet riktar sig mot en politisk aktör, kan även bestämmelsen i 14 kap. 5 § i strafflagen om kränkning av politisk handlingsfrihet bli tillämplig. I 16 kap. i strafflagen föreskrivs om brott mot myndigheter. Gärningar som bestraffas enligt bestämmelserna i detta kapitel är bland annat våldsamt motstånd mot tjänsteman (1 §), motstånd mot tjänsteman (2 §) och hindrande av tjänsteman (3 §).

De ovan refererade straffbestämmelserna i strafflagen är i princip teknologineutrala, så att de kan bli tillämpliga oberoende av den utrustning och de tillvägagångssätt som används för en gärning som motsvarar brottsrekvisitet. Bestämmelserna är också könsneutrala, så att de i princip kan bli tillämpliga oberoende av brottsoffrets kön. Till denna del har bestämmelserna i strafflagen ett bredare tillämpningsområde än bestämmelserna i direktivförslaget.

De nämnda straffbestämmelserna i strafflagen kan i stor utsträckning anses tillämpliga på de gärningar som ska vara straffbelagda enligt art. 7–10 i direktivförslaget. Bestämmelserna i direktivförslaget har dock inte ett till alla delar tydligt tillämpningsområde, varför det inte har varit möjligt att fullständigt bedöma deras inverkan på den finska lagstiftningen. Kriminaliseringsförelisningarna i direktivförslaget förefaller till vissa delar förutsätta ändringar av lagstiftningen.

De gärningar som gäller delning av intimt material så som avses i art. 7 i direktivförslaget är straffbelagda som spridande av information som kränker privatlivet, ärekränkning eller olaga tvång. Om bilden föreställer ett barn under 18 år, blir straffbestämmelserna i 17 kap. om barnpornografisk bild tillämpliga. Vissa av gärningarna i artikeln kan också motsvara brottsrekvisiten för sexualbrott i 20 kap. i strafflagen.

I regeringens proposition RP 13/2022 rd föreslås att i 20 kap. 7 § i strafflagen ska föreskrivas att olovlig spridning av sexuell bild ska bestraffas som sexualbrott. Om lagen ändras på detta sätt, kommer bestämmelsen att motsvara den skyldighet för medlemsstater som föreskrivs i art. 7 i direktivförslaget till den del det är frågan om obehörig visning eller spridning av en bild eller bildupptagning av en vuxen person. Framställning av sådana bilder kunde bestraffas som sexuellt övergrepp (20 kap. 3–4 § i förslaget till ändring av 20 kap.) eller sexuellt antastande (20 kap. 6 § i förslaget till ändring av 20 kap.), som skulle komma att omfatta också andra gärningar än sådana som innefattar beröring. Även bestämmelserna om ärekränkning och olaga tvång kunde fortfarande bli tillämpliga på vissa av de gärningar som avses i art. 7.

En gärning som avses i art. 8 a i direktivförslaget kunde bestraffas som olaga hot enligt 25 kap. 7 § i strafflagen eller olaga förföljelse enligt 7 a § i samma kapitel. Den sistnämnda straffbestämmelsen kunde även bli tillämplig på ett brott som avses i art. 8 b i artikeln. Vad art. 8 c angår, kunde en gärning som beskrivs i denna underpunkt vara straffbelagd med stöd av bestämmelsen i 24 kap. 8 § i strafflagen om spridande av information som kränker privatlivet, såvida gärningen gäller sådan information. Rekvisitet för sistnämnda brott omfattar visserligen inte uppmuntran av slutanvändarna, men anstiftan till ett uppsåtligt brott är ändå straffbelagt enligt 5 kap. 5 § i strafflagen. Dessutom kunde de i artikeln nämnda brott som berör personuppgifter omfattas av bestämmelserna om straff för spridande av information som kränker privatlivet eller bestämmelserna i 38 kap. i strafflagen, som blir tillämpliga på olovlig behandling av personuppgifter.

När det gäller en gärning som avses i art. 9 a i direktivförslaget, kan en handling genom vilken kränkande material görs tillgängligt för slutanvändare uppfylla rekvisitet för spridande av information som kränker privatlivet eller ärekränkning, som bestraffas enligt 24 kap. 9 §. Rekvisitet för dessa eller andra brott omfattar inte en gärning där hotande material görs tillgängligt för andra än den attackerade personen. Det är ändå inte klart om dessa bestämmelser tillräckligt väl skulle omfatta även sådan spridning av hotfullt material som avses i artikeln. När det gäller en gärning som avses i art. 9 b i artikeln, ska den som samstämmigt med en annan deltar i genomförandet av ett uppsåtligt brott bestraffas för medgärningsmannaskap enligt 5 kap. 3 § i strafflagen. Även om samstämmighet inte skulle föreligga, är var och en som deltar i brottslig verksamhet ändå ansvarig för sin egen andel, även i situationer där brottet har genomförts gemensamt. Av art. 9 a, till vilken art. 9 b hänvisar, framgår inte vilken slags attack det är frågan om, varför det är svårt att bedöma huruvida det är frågan om en gärning som är ett brott enligt strafflagen.

I fråga om de gärningar som avses i art. 10 och som innebär offentlig uppmaning till våld eller hat mot en grupp personer eller en person som definieras med hänvisning till kön eller genus, kan bestämmelsen om offentlig uppmaning till brott bli tillämplig. I brottsrekvisitet för hets mot

folkgrupp nämns sexuell läggning eller en därmed jämförbar annan omständighet som grunder för hot, förtal eller smädande, men av förarbetena till bestämmelsen (RP 317/2010 rd. s. 39–41) kan man inte sluta sig till att en sådan jämförbar grund skulle vara personens kön. Förpliktelsen i art. 10 att kriminalisera offentlig uppmaning till hat mot en grupp personer eller en person som definieras med hänvisning till kön eller genus förefaller således inte till alla delar vara uppfylld genom bestämmelserna i den gällande lagstiftningen. Till denna del är det dock inte alldeles klart vilka gärningar kriminaliseringsförpliktelsen omfattar, till exempel när det gäller vad som avses med uppmaning till hat.

I 5 kap. i strafflagen föreskrivs om anstiftan till brott och delaktighet i brott. Enligt 5 § bestraffas anstiftan till uppsåtligt brott och enligt 6 § medhjälp till uppsåtligt brott. Bestämmelserna motsvarar förpliktelsen i art. 11.1 om kriminalisering av anstiftan och medhjälp. Enligt 1 § 1 mom. i 5 kap. i strafflagen bestraffas försök till brott endast om försöket är straffbelagt enligt de bestämmelser som gäller det uppsåtliga brottet. Försök till våldtäkt och grov våldtäkt är straffbelagt (20 kap. 1 § 4 mom. och 2 § 2 mom. i strafflagen; även enligt den föreslagna bestämmelsen om våldtäkt i RP 13/2022 rd är försök till brottet straffbelagt). Lagstiftningen uppfyller således de förpliktelser till kriminalisering av försök till våldtäkt om vilka föreskrivs i art. 11.2 i direktivförslaget. Även försök till misshandel och grov misshandel är straffbelagda (21 kap. 5 § 2 mom. och 6 § 2 mom. i strafflagen), varför även förpliktelsen att kriminalisera försök till kvinnlig könsstympning kan ses vara uppfylld.

Uppfyllelsen av förpliktelsen att straffbelägga de gärningar som avses i art. 12 i direktivförslaget har i detta skede kunnat bedömas endast preliminärt utgående från vilka straffbestämmelser i strafflagen som kunde bli tillämpliga på de brott som avses i direktivet. Maximistraffet för en våldtäkt som inte klassificeras som grov är enligt strafflagen fängelse i sex år, vilket inte motsvarar maximistraffet enligt art. 12.2, där det föreskrivs vara tio år. Maximistraffet för grov våldtäkt är fängelse i tio år fängelse, vilket motsvarar den straffskala som enligt art. 12.2 ska tillämpas om brottet har begåtts under försvårande omständigheter. Av de försvårande omständigheter som uppräknas i art. 13 a–o är ändå flera sådana som inte i sig kvalificerar våldtäkten som grov. Dessa omständigheter kommer i stället att ha betydelse vid straffbestämningen enligt 6 kap. i strafflagen, eller också kan de motsvara rekvisitet för något annat brott (se RP 13/2022 rd 37–38 och RP 155/2014 rd s. 61–62).

I lagstiftningen finns ingen bestämmelse som skulle förplikta en person som även tidigare har dömts för våldtäkt att delta i ett sådant behandlingsprogram som avses i art. 12.3 i direktivförslaget. I det finska systemet kan den som avtjänar ett straff frivilligt delta i program för att bryta våldscirkeln och andra program som syftar till att minska återfallsbrottsligheten.

I art. 12.4 i direktivförslaget föreskrivs att maximistraffen för kvinnlig könsstympning ska vara 5 respektive 7 år. Denna förpliktelse uppfylls till den del som gärningarna kan betraktas som grov misshandel, för vilket maximistraffet enligt strafflagen är fängelse i tio år.

I art. 12.5 i direktivförslaget föreskrivs att nätstalkning samt offentlig uppmaning till våld eller hat på nätet ska straffas med fängelse i minst två år. Denna förpliktelse uppfylls till den del som det är frågan om sådan olaga förföljelse samt offentlig uppmaning till brott som avses i strafflagen. För båda dessa brott är straffet böter eller fängelse i högst två år.

I art. 12.6 i direktivförslaget föreskrivs att delning av intimt material och nättrakasserier ska bestraffas med fängelse i minst 1 år. Denna förpliktelse uppfylls delvis genom de straffbestämmelser som har refererats ovan. Direktivet kan förutsätta både nya kriminaliseringar och översyn av lagstiftningen om straffskalor.

Förpliktelserna i art. 14 gällande domsrätt kan bedömas i stor utsträckning bli uppfyllda med stöd av bestämmelserna i 1 kap. i strafflagen. Den omständighet som tydligast förutsätter ändringar i lagstiftningen är att det krav på dubbel straffbarhet som föreskrivs i 11 § i detta 1 kap. gäller även vissa sådana av finska medborgare begångna brott för vilka art. 14.4 i direktivförslaget inte tillåter ett sådant krav.

När det gäller preskriptionsbestämmelserna i art. 15 i direktivförslaget är bestämmelserna om preskription i 8 kap. i strafflagen de viktigaste. Huvudregeln är att maximistraffet för ett brott bestämmer hur länge åtal får väckas för brottet. För vissa brott föreskrivs dessutom särskilda preskriptionstider. I kapitlet finns också bestämmelser om preskription som förhindrar utdömande av straff. Enligt 8 kap. 1 § 1 mom. preskriberas åtalsrätten inom tjugo år om det för brottet föreskrivna strängaste straffet är fängelse på viss tid över åtta år, tio år om det strängaste straffet är fängelse i över två och högst åtta år, fem år, om det strängaste straffet är fängelse i över ett och högst två år, och två år, om det strängaste straffet är fängelse i högst ett år, böter eller ordningsbot. Enligt 1 § 2 mom. preskriberas åtalsrätten för bland annat sexuellt utnyttjande av barn, grovt sexuellt utnyttjande av barn och grov våldtäkt mot barn tidigast då målsäganden fyller 28 år. Detsamma gäller våldtäkt, grov våldtäkt, tvingande till sexuell handling och sexuellt utnyttjande, som riktat sig mot en person som inte fyllt 18 år. I direktivförslaget förutsätts preskriptionstiderna i många fall vara längre än enligt 8 kap. i strafflagen, även om det i kapitlet föreskrivs om särskilda längre preskriptionstider för rätten att väcka åtal för sexualbrott mot barn.

3.2 Skydd för offren och tillgång till rättsskydd

Artikel 16 punkt 1 i förslaget förutsätter att ett offer kan göra en anmälan om brott som gäller våld mot kvinnor eller våld i nära relationer på ett lätt och tillgängligt sätt även online eller med hjälp av informations- eller kommunikationsteknik och på samma gång framlägga bevis. Enligt 3 kap. 1 § i förundersökningslagen (805/2011) ska förundersökningsmyndigheten registrera anmälan utan dröjsmål när någon till en förundersökningsmyndighet anmäler ett brott eller en händelse som han eller hon misstänker vara ett brott. I lagen finns inga närmare bestämmelser om hur en brottsanmälan ska genomföras. Skyldigheten att registrera en anmälan om brott är inte beroende av på vilket sätt anmälan har gjorts (RP 222/2010 rd s. 175). Via en webbplats har offret eller någon annan person som anmäler ett brott en möjlighet att lämna bevis även om våldsbrott på internet i samband med anmälan.

Enligt 13 § 4 mom. i lagen om patientens ställning och rättigheter (785/1992) föreskrivs om en inom hälso- och sjukvården yrkesutbildad persons rätt att oberoende av skyldigheten att iaktta sekretess till polisen anmäla uppgifter som är nödvändiga för bedömningen av ett hot mot liv eller hälsa eller för förhindrande av en hotande gärning, om han eller hon vid fullgörandet av uppgifter enligt denna lag har fått kännedom om omständigheter som ger skäl att misstänka att någon löper risk att bli utsatt för våld. Motsvarande bestämmelse ingår även i 18 § i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000). I samma paragraf föreskrivs dessutom om rätten att överlämna sekretessbelagd information för brottsundersökning av ett redan begånget brott. Med stöd av 15 kap 10 § i strafflagen föreligger, om ett brott som omnämns i paragrafen är på färde, en skyldighet att medan brottet ännu kan förhindras underrätta myndigheterna eller den som hotas av brottet. Brott som omnämns i paragrafen är bland annat , våldtäkt, människohandel, sexuellt utnyttjande av barn, och grov misshandel. I 25 § i barnskyddslagen (417/2007) föreskrivs om skyldigheten att göra en barnskyddsanmälan och en polisanmälan, då det föreligger skäl att misstänka att ett barn utsatts för ett sexual- eller misshandelsbrott. Dessa bestämmelser verkar uppfylla kraven i artikel 16 punkt 3.

Enligt 4 kap 7 § i förundersökningslagen ska en person som inte har fyllt 18 år vid förundersökning bemötas så som hans eller hennes ålder och utvecklingsnivå förutsätter. Bestämmelsen kan delvis anses motsvara kraven i artikel 16 punkt 4. Förundersökningsmyndigheten ska enligt 3 kap 1 § i förundersökningslagen registrera en brottsanmälan oberoende av vem som har lämnat brottsanmälan. Bestämmelsen uppfyller kravet i punkt 4 om att ett barn ska kunna anmäla ett brott utan att anmälan förutsätter samtycke från barnets vårdnadshavare.

Punkt 5 i artikeln förutsätts säkerställa att de myndigheter som har kontakt med offret som anmäler våldsbrott mot kvinnor eller våld i nära relationer förbjuds överlåta personuppgifter om offrets vistelsebakgrund åtminstone till dess att den i artikel 18 avsedda första personliga bedömningen har genomförts.

De behöriga migrationsmyndigheterna i Finland är utöver Migrationsverket polisen och Gränsbevakningsväsendet. Därför skulle det vara problematiskt att utsträcka förbudet mot överlåtelse av informationen till samtliga migrationsmyndigheter. Andra myndigheter som har kontakt med offren har i princip varken rätt eller skyldighet att underrätta migrationsmyndigheterna om ett offer de har påträffat, även om myndigheten är medveten om att personen vistas illegalt i landet. I det fall att offret direkt anmäler sig hos polisen, får polisen i egenskap av migrationsmyndighet reda på offrets vistelsestatus. Man kan göra bedömningen att det skulle vara svårt att i dessa avseenden uppfylla direktivets krav.

Artikel 17 i förslaget gäller undersökning och åtal. Med stöd av 3 kap 1 § i förundersökningslagen ska förundersökningsmyndigheten utan dröjsmål registrera en mottagen anmälan. Med stöd av 3 kap 3 § i förundersökningslagen ska förundersökningsmyndigheten förrätta en förundersökning, när det på grund av anmälan till den eller annars finns skäl att misstänka att ett brott har begåtts. Enligt 3 kap 11 § i förundersökningslagen ska förundersökningen förrättas utan ogrundat dröjsmål. Åklagarna omfattas av 9 § i lagen om Åklagarmyndigheten (32/2019), enligt vilken åklagarens uppgift är att se till att det straffrättsliga ansvaret i de mål som han eller hon handlägger förverkligas utan dröjsmål. Samtliga bestämmelser om ovannämnda brott uppfyller kraven i artikel 17 punkterna 2 och 3 i förslaget. Oklart är emellertid vad som i förslaget avses med kravet i punkt 3 om effektiv undersökning utan dröjsmål av påståenden om våld mot kvinnor eller våld i nära relationer.

Enligt artikel 17 punkt 4 ska behöriga myndigheter utan dröjsmål hänvisa offret till hälsovården eller stödtjänster i enlighet med artiklarna 27, 28 och 29 så att tjänsterna kan bidra till att säkra bevis, i synnerhet i fall av sexuellt våld där offret vill väcka åtal och anlita nämnda tjänster. I 4 kap 10 § i förundersökningslagen föreskrivs om att hänvisa offret till stödtjänster, om förundersökningsmyndigheten har bedömt att offret är i särskilt behov av skydd med stöd av 11 kap 9 § i förundersökningslagen eller att brottets natur eller offrets personliga förhållanden i övrigt förutsätter det. Bland annat omfattas sexualbrott och brott mot liv och hälsa väsentligen av bestämmelsens tillämpningsområde (RP 14/2013 rd, s. 36 och RP 66/2015 rd, s. 39). Polisstyrelsen har utfärdat en anvisning (POL-2020-28566) om polisens åtgärder i fall av familjevåld och våld i nära relationer samt våld mot kvinnor. I anvisningen ges närmare instruktioner om information till målsäganden och om hur målsäganden ska hänvisas till stödtjänster. Vid våldtäktsbrott hänvisar polisen offret till stödcentren för sexualbrott (Seri-stödcenter).

Brott som avses i artikel 5 i förslaget, våldtäkt och grov våldtäkt är brott som faller under allmänt åtal (20 kap 11 § i strafflagen). Vid dessa brott förutsätts inte för förrättande av förundersökning eller väckande av åtal ett straffyrkande av målsäganden (3 kap 4 § i förundersökningslagen, 1 kap 2 och 6 a § i lagen om rättegång i brottmål, 689/1997, 1 kap 2 och 6 a §) och straffrättsprocessen kan fortgå, även om målsägande återtar sin anmälan. Bestämmelserna motsvarar kraven i artikel 17 punkt 5.

Artikel 18 i förslaget kompletterar bestämmelserna i artikel 22 i offerdirektivet om den personliga bedömning som ska göras i fråga om de brottsoffer som omfattas av direktivförslagets tillämpningsområde. Målsägandens personliga bedömning för fastställande av särskilda skyddsbehov enligt artikel 22 i offerdirektivet regleras i kap 11 9 a § i förundersökningslagen. Med stöd av bestämmelsen bedöms, huruvida det föreligger ett behov av att verkställa de åtgärder som avses i 2 mom. i paragrafen i syfte att skydda målsäganden för ytterligare lidande i och med ärendets behandling i förundersökningen eller rättegången. Vid en personlig bedömning ska förundersökningsmyndigheten höra åklagaren, om målsägandens personliga förhållanden eller brottets natur förutsätter det (11 kap 9 a § 3 mom.). Efter avslutad förundersökning beslutar åklagaren om en eventuell omtagning av bedömningen. (11 kap 9 a § 4 mom.).

Förslaget skiljer sig från den bedömning av skyddsbehovet som följer offerdirektivet på så sätt att den bedömning som följer förslaget skulle koncentrera sig på den potentiella risk förövaren eller den misstänkte utgör i form av upprepat våld, tillfogande av kroppsskada, väpnat våld, förövaren eller den misstänkte som sambor med offret, förövarens eller den misstänktes drog- eller alkoholmissbruk, utnyttjande av barn, mentala problem eller förföljelse (artikel 18 punkt 3). Utifrån en personlig bedömning skulle tillräckliga skyddsåtgärder vidtas, exempelvis försöksförbud meddelas som avses i artikel 21 och åtgärder för förebyggande av våld, särskilt de interventionsprogram som avses i artikel 36 (artikel 18 punkt 5). Förslaget skulle sålunda för de offer som omfattas av direktivets tillämpning förutsätta en mer utvidgad personlig bedömning än den som görs enligt 11 kap 9 a § i förundersökningslagen. En skillnad i jämförelse med nuvarande förfarande skulle också vara att bedömningen i varje förfarandefas skulle utföras i samarbete med relevanta behöriga myndigheter och relevanta stödtjänster (artikel 18 punkt 6) och de vars försörjning är beroende av offret skulle antas ha särskilda skyddsbehov (artikel 18 punkt 8).

Artikel 51 i Istanbulkonventionen förutsätter en bedömning av yrkesutbildade personer om risken för våld, men direktivförslaget är mer exakt i detta avseende. Enligt Polisstyrelsens anvisning ska polisen i fall av familjevåld, våld i nära relationer och våld mot kvinnor bedöma hur allvarligt och upprepat våldet är inklusive dödlig fara, för att hantera riskerna och erbjuda brottsoffret trygghet och stöd genom samordnade åtgärder. Bedömningsprocessen kan enligt anvisningen genomföras med mångsidig yrkeskompetens.

Enligt förundersökningsmyndighetens handbok för bedömning av skyddsbehov (inrikesministeriets publikation 14/2016) ska, i fall av misstanke vid förundersökningen om att våldet i en nära relation kan upprepas eller att offret av någon annan orsak riskerar att falla offer för allvarligt våld, en MARAK-riskbedömning genomföras. MARAK är en riskbedömning av allvarligt våld i parrelation och en multiprofessionell metod för hjälp till brottsoffer. Metoden koordineras på riksnivå av Institutionen för hälsa och välfärd.

Den riskbedömning som polisens anvisningar innehåller motsvarar delvis den riskbedömning som förutsätts i artikeln, men en personlig, multiprofessionell bedömning som den föreslagna bedömning som även kan uppdateras föreskrivs inte i förundersökningslagen eller någon annan lag. I överläggningarna bör innehållet och de förvarandemässiga bestämmelserna i bedömningsförslaget i artikeln granskas mer ingående.

I artikel 19 i förslaget förutsätts att en del av den personliga bedömningen i offerdirektivet även skulle omfatta de individuella behov som gäller det stöd som i kap 4 avses för offret och dem vars försörjning är beroende av offret. Om målsäganden med stöd av 11 kap. 9 a § bedöms vara i behov av särskilt skydd eller om brottets beskaffenhet eller målsägandens personliga omständigheter annars förutsätter det, ska förundersökningsmyndigheten fråga målsäganden om denne samtycker till att hans eller hennes kontaktuppgifter ges till en organisation som tillhandahåller

stödttjänster för målsägande och, om målsäganden ger sitt samtycke, förmedla uppgifterna utan ogrundat dröjsmål. (4 kap 10 § i förundersökningslagen). Typer av brott som kan föranleda behov av särskilt skydd är i synnerhet sexuellt våld eller utnyttjande, våld i nära relationer och våld och könsrelaterat våld (RP 66/2015 rd s. 46). I nationell lagstiftning är hänvisning till stödttjänster därför relaterat till den personliga bedömning som följer offerdirektivet. I den personliga bedömning som görs med stöd av 11 kap 9 a § uppskattas emellertid inte brottsoffrets behov av stödttjänster eller offrets individuella behov av stöd som avses i 4 kap och inte heller behovet av stödttjänster för dem vars försörjning är beroende av offret.

Enligt artikel 20 i förslaget bör medlemsstaterna säkerställa att stödttjänsterna kontaktar offren och erbjuder stöd, om det i de bedömningar som avses i artiklarna 18 och 19 skulle ha konstaterats särskilda skäl eller behov av stöd eller skydd eller om offret ber om stöd (artikel 20 punkt 1). Enligt inledningsdelens motiveringsavsnitt 32 skulle stödttjänsterna kunna kontakta offret även utan dennes samtycke. Vid behov borde man kunna hänvisa barnoffer, även vittnen, till stödttjänsterna utan förhandssamtycke från vårdnadshavaren (artikel 20 punkt 3). Enligt 4 kap 10 § i förundersökningslagen ska förundersökningsmyndigheten hänvisa målsäganden till stödttjänsterna om målsäganden med stöd av lagens 11 kap 9 a § bedöms vara i behov av särskilt stöd. Enligt bestämmelsen förutsätter hänvisning till stödttjänsterna emellertid att målsäganden samtycker till att hans eller hennes kontaktuppgifter förmedlas till en aktör som erbjuder stödttjänster. Socialvårdslagen (1301/2014) 35 § innehåller bestämmelser om hur socialvården kan kontaktas för en bedömning om behov av stöd. Bestämmelserna i paragrafen ovan gäller även polisen.

I överläggningarna ska bedömas, om det är ändamålsenligt att möjliggöra kontakter med offret även i sådana fall där offret inte skulle ha gett sitt samtycke till förmedling av kontaktuppgifterna. I frågan måste även hänsyn tas till dataskydds- och annan tillämplig lagstiftning, som ställer begränsningar för överlåtelse av information. I överläggningarna ska dessutom en noggrannare bedömning göras om de bestämmelser som föreslagits för överföring och förvaring av personuppgifter (punkterna 4 och 5) jämte deras förhållande till dataskyddsbestämmelserna.

Artikel 21 i förslaget gäller direkta besöksförbud, besöksförbud och skyddsorder. Med stöd av 1 § av lagen om besöksförbud (898/1998) kan besöksförbud meddelas för avvärjande av brott mot liv, hälsa, frihet eller frid eller hot om sådant brott eller för avvärjande av annat allvarligt trakasserier. Om den som känner sig hotad och den mot vilken förbudet avses gälla stadigvarande bor i en gemensam bostad, kan besöksförbud meddelas för avvärjande av brott mot liv, hälsa eller frihet eller hot om sådant brott (besöksförbud inom familjen). Ett normalt besöksförbud innebär att det är förbjudet att träffa den person som förbudet avses skydda. Det är likaså förbjudet att följa efter och iakttä den person som förbudet avses skydda (3 § 1 mom.). Besöksförbudet kan utvidgas till att också gälla vistelse i närheten av den stadigvarande bostaden, fritidsbostaden, arbetsplatsen eller ett med dessa jämförbart särskilt angivet ställe där den person vistas som förbudet avses skydda (3 § 3 mom.). Även ett besöksförbud inom familjen kan meddelas som ett normalt eller ett utvidgat förbud, varvid förbudets innehåll annars är detsamma som i andra besöksförbud, men med tillägget att den person som meddelats ett besöksförbud inom familjen ska lämna bostaden i vilken personen och den person som ska skyddas är permanent bosatta, och inte får återvända till bostaden (3 § 2 mom.). Med stöd av 11 § i lagen kan besöksförbud även meddelas tillfälligt. En anställningsberättigad tjänsteman kan på tjänstens vägnar meddela tillfälligt besöksförbud, om den som förbudet avses skydda har ett så uppenbart behov av skydd att det förutsätter att förbudet meddelas omedelbart och om det av vad som har framgått i ärendet kan dras slutsatsen att den som förbudet avses skydda, på grund av rädsla för den mot vilken förbudet avses gälla eller av andra orsaker inte själv förmår begära besöksförbud. Förundersökningsmyndigheten ska enligt 4 kap 18 § i förundersökningslagen utan ogrundat dröjsmål underrätta målsäganden om de metoder som står till buds för att skydda målsäganden

mot hot mot hälsa eller säkerhet, bland annat om möjligheten att ansöka om besöksförbud (RP 66/2015 rd s. 42). En överträdelse av besöksförbudet är enligt bestämmelserna i 16 kap 9 a § i strafflagen en straffbar gärning. Straffet för en överträdelse av besöksförbudet är böter eller fängelse i högst ett år. Ovannämnda bestämmelser förefaller i hög grad motsvara kraven i artikel 21 i förslaget.

Enligt artikel 22 i förslaget ska medlemsstaterna säkerställa att frågor, undersökningar eller bevis som gäller offrets tidigare sexuella beteende inte tillåts i brottsutredningen eller domstolsförhandlingen. Enligt 17 kap 8 § i rättegångsbalken (4/1734) ska domstolen avvisa bevisning som gäller en omständighet som inte påverkar ärendet eller annars är onödig. En förundersökningsåtgärd och det ingripande i en persons rättigheter som den innebär ska vara försvarliga i relation till det brott som utreds, behovet av att utreda ärendet i fråga samt ålder, hälsa och andra motsvarande omständigheter som gäller den person som är föremål för åtgärden och övriga omständigheter som inverkar på saken. Vid förundersökning får det inte ingripas i någons rättigheter i större utsträckning än vad som är nödvändigt för att syftet med förundersökningen ska kunna nås och en förundersökningsåtgärd ska vidtas så att ingen i onödan orsakas skada eller olägenhet. Parterna och andra som deltar i förundersökningen ska behandlas finkänsligt (4 kap 4–6 § i förundersökningslagen). Artikel 54 i Istanbulkonventionen innehåller delvis en förpliktelse som motsvarar artikel 22 i förslaget enligt vilken vid en civil- eller straffrättslig rättegång bevisning om offrets sexuella historia och beteende tillåts endast om bevisningen är till saken hörande och nödvändig. Artikel 22 i förslaget verkar gå längre än den ikraftvarande lagstiftningen, då bestämmelsen i artikeln inte har begränsats till frågor eller bevis som inte påverkar ärendet.

Artikel 23 i förslaget gäller anvisningar för lagövervaknings- och justitiemyndigheter. Polisstyrelsen har utfärdat en anvisning om polisens åtgärder i fall av familjevåld och våld i nära relationer samt våld mot kvinnor. Nuvarande anvisningar för förundersökningsmyndigheter motsvarar delvis de krav som ställs i artikeln. I fråga om det förslag som gäller anvisningar för domstolarna ska det vid överläggningarna säkerställas att domstolarnas oavhängighet beaktas på behörigt sätt.

Artikel 24 i förslaget gäller de nationella organens och jämställdhetsorganens roll. I Finland sköts de uppdrag som avses i punkt 1 i artikeln av ett eller flera organ som är myndigheter samt organisationer. Kommittén för bekämpning av våld mot kvinnor och familjevåld NAPE som verkar i samband med social- och hälsovårdsministeriet ett samordningsorgan som avses i artikel 10 i Istanbulkonventionen. Diskrimineringsombudsmannen har från och med 1.1.2022 verkat som rapportör om våld mot kvinnor. I egenskap av rapportör ger diskrimineringsombudsmannen inte rättshjälp men kan enligt egen prövning ge råd även till privatpersoner. Våldsoffer kan få rådgivning och samtalshjälp jämte andra stödtjänster från brottsofferstödet. I ett ärende där misstankar föreligger om sexuella eller könsrelaterade trakasserier som är förbjudna i jämställdhetslagen, kan en person även kontakta diskrimineringsombudsmannen. I punkt 2 i artikeln skulle det förutsättas att de organ som avses i punkt 1 kan bistå offren för våld mot kvinnor eller våld i nära relationer eller stödja dem vid rättegångar. I Finland får som rättegångsombud eller rättegångsbiträde verka en advokat, ett offentligt rättegångsbiträde eller ett rättegångsbiträde som avses i lagen om rättegångsbiträden (715/2011) som har fått tillstånd att verka som rättegångsbiträde. I en rättegång om ett diskrimineringsärende kan diskrimineringsombudsmannen och jämställdhetsombudsmannen biträda en person som har blivit föremål för diskriminering. Diskrimineringsombudsmannen kan även biträda ett offer för människohandel i en rättegång. Övriga organ får inte bistå målsäganden i en rättegång. Domstolen kan med stöd av förundersökningslagen och lagen om rättegång i brottmål förordna en stödperson för målsägande. En stödperson med utbildning för uppdraget kan fås från stödtjänsten, exempelvis Brottsofferjouren.

Det förfarande som avses i artikel 25 i förslaget, om avlägsnande av intimt och manipulerat material eller material som innehåller en annan persons personuppgifter och som delas för uppvigling i syfte att för vederbörande person orsaka fysisk eller anseelig psykisk skada och för att via internet uppvigla till trakasserier på internet samt våld eller hat, har inte reglerats i finsk lagstiftning. Enligt artikel 25 i förslaget borde i medlemsstaternas lagstiftning föreskrivas att ett brottsoffer hos domstolen skulle kunna yrka på en bestämmelse om att den aktör som tillhandahåller en förmedlingstjänst på internet avlägsnar ovannämnt material eller hindrar tillgång till materialet. Artikel 25 i förslaget skulle även förutsätta en likadan bestämmelse i Finland. De aktörer som tillhandahåller en förmedlingstjänst på internet definieras i den bestämmelse om digitala tjänster (U 2/2021) som är under beredning inom EU. Dessa aktörer som tillhandahåller förmedlingstjänster är till exempel teleföretag som erbjuder tillträde till internet, till molntjänster, söktjänster på internet samt nätplattformar. Den föreslagna EU-regleringen är en nyhet, då en bestämmelse om att från tjänsteutbudet avlägsna dylikt material som avses i direktivet inte har införts i finsk lagstiftning.

Artikel 26 i förslaget gäller yrkande om ersättning från förövarna. Finlands skadeståndslag (412/1974) utgår från att den som uppsåtligen eller av vållande förorsakar annan skada skall ersätta den. Ett brottsoffer har dessutom med stöd av brottsskadelagen (1204/2005) rätt att med statsmedel få ersättning för skador som vållats av ett brott. I fråga om de ersättningar som betalas med statsmedel har emellertid för vissa ersättningar fastställts ett maximibelopp.

I punkt 5 i artikeln ingår bestämmelser om preskriptionstid för ersättningskrav. I Finland börjar i regel den allmänna preskriptionstiden på tre år enligt lagen om preskription av skulder (728/2003) eller annan tre års preskriptionstid som grundar sig på annat än på avtalsförhållande baserat skadestånd löpa från och med att den som lidit skada har fått eller borde ha fått reda på skadan och den ansvarige för skadan (4 § och 7 § 1 mom. 3 punkten i lagen om preskription av skulder). Skulder som grundar sig på ett brott anses emellertid inte vara preskriberade så länge åtal kan väckas för brottet eller så länge brottmålet är anhängigt vid domstol. (7 § 3 mom. i lagen om preskription av skulder). Av regleringen följer att preskriptionstiden för skadeståndsansvar för ett brott i sista hand bestäms från fall till fall utifrån regleringen om preskriptionstid för åtalsrätt räknat från den dag då brottet begicks (8 kap 1 § i strafflagen) och med beaktande av rättegångens längd. Efter att dom meddelats om skadestånd, preskriberas skulden enligt allmänna bestämmelser.

Den reglering som grundar sig på lagen om preskription av skulder och på strafflagen kan anses uppfylla kraven i direktivet om fem och tio års preskriptionstider räknat från den dag då brottet begicks, åtminstone för de allvarligaste brotten del. Dessutom är reglering i 8 kap 1 § 5 mom. i strafflagen om preskriptionstid för åtalsrätt delvis överensstämmande med direktivförslagets särskilda preskriptionsbestämmelser om brott mot barn. Å andra sidan innehåller de nationella preskriptionsbestämmelserna inte några bestämmelser som motsvarar direktivförslagets särskilda preskriptionstider som grundar sig på brottsoffrets medvetenhet eller på att preskriptionstiden inte börjar löpa så länge som förövaren och offret bor i samma hushåll. Oklart är dessutom huruvida den nationella preskriptionslagstiftningen kan anses uppfylla direktivets krav på preskriptionstidens upphörande eller avbrott för den tid rättegången om brottet pågår.

Direktivets tillämpningsområde för bestämmelserna om skadeståndsansvar och dess preskription, dess närmare innehåll och relation till den nationella preskriptionslagstiftningen förblir delvis oklara varför det är svårt att bedöma konsekvenserna av förslaget. Det är i alla fall möjligt att en detaljerad sammanjämkning av direktivets preskriptionsreglering med den nationella allmänna preskriptionslagstiftningen skulle kunna leda till en onödigt komplicerad speciallagstiftning som inte på bästa möjliga sätt skulle förverkliga direktivets syften.

3.3 Bestämmelser om stöd till offren

Punkterna 1 och 2 i artikel 27 i förslaget gäller tillgängligheten till de särskilda stödtjänster jämte innehåll som avses i artikel 9 punkt 3 i offerdirektivet. Med dessa tjänster avses i Finland skyddshem samt andra tjänster för offer för sexuellt våld, könsrelaterat våld och våld i nära relationer. Dessa tjänster tillhandahålls i Finland av många olika aktörer. Det förefaller som om förutsättningarna i punkt 1 och punkt 2 i artikeln uppfylls inom det nuvarande tjänstesystemet.

Punkt 3 i artikeln gäller tryggheten av tillräckliga resurser för tjänsterna. I Finland tillhandahålls en del av tjänsterna för brottsoffer av organisationer eller andra aktörer inom den tredje sektorn, vilkas finansiering inte är permanent.

I punkt 4 i artikeln skulle det förutsättas att medlemsstaterna erbjuder skyddstjänster och specialiserade stödtjänster, så att offrens behov till fullo kan tillgodoses i samma lokaler eller så att dylika tjänster kan samordnas via en centraliserad kontaktpunkt eller tillhandahållas via en centraliserad kontaktpunkt på webben. Det förefaller som om Finland inte har en dylik i samma lokaler verksam kombination av tjänster eller kontaktpunkt som skulle samordna alla tjänster som nämns i artikeln. I Finland finns emellertid webbplatser som till exempel rättsväsendets webbplats (rättsportalen.fi) som eventuellt kunde uppfylla de krav som ställs i punkt 4 i artikeln. I överläggningarna borde emellertid förslaget innehåll och relation till tjänstesystemen i Finland närmare övervägas.

Punkt 6 i artikeln gäller skyldigheten att se till att de specialiserade stödtjänsterna fungerar i kristider. I Finland har stödtjänsterna till brottsoffren under de senaste tidernas kriser, som till exempel Covid-19 pandemin, till största delen fungerat normalt. Artikelns betydelse är emellertid i viss mån otydlig och borde förtydligas i överläggningarna.

I artikel 28 i förslaget föreskrivs om särskilt stöd vid våldtäktskriscentra eller stödcentra för offer för sexuellt våld. Kraven i artikeln uppfylls i Finland.

Artikel 29 i förslaget skulle gälla särskilt stöd för kvinnliga offer för könsstympning. I Finland genomförs behandlingen av offer för könsstympning på den offentliga hälsovårdens vårdcentraler enligt samma principer som annan hälsovård. Behandlingen av flickor eller kvinnor som genomgått könsstympning instrueras av det nationella handlingsprogrammet för bekämpning av könsstympning av flickor och kvinnor. Det förefaller som om nuvarande lagstiftning och rutiner uppfyller kraven i artikeln.

Artikel 30 i förslaget gäller särskilt stöd för offer för sexuella trakasserier på arbetet. Ett offer för sexuella trakasserier på arbetet eller offrets arbetsgivare kan få rådgivning av arbetarskyddsmyndigheterna och jämställdhetsombudsmannen. Även företagshälsovården, arbetarskyddsfullmäktige eller förtroendemannen kan ge hjälp och råd. Arbetsgivaren kan med hjälp av arbetsrättsliga metoder anlitas för att bortskaffa trakasserier. Nuvarande lagstiftning förefaller att uppfylla kraven i artikeln.

Artikel 31 i förslaget gäller telefontjänster avsedda för offer. I Finland har en jourtelefon inrättats som avses i punkt 1 i artikeln, Nollinjen, som är öppen dygnet runt. Telefontjänsten förutsätts i artikel 24 i Istanbulkonventionen och dess fortbestånd är sålunda säkerställt. I Nollinjen utreds möjligheten att tjänsten även kan omfatta teckenspråk. Om detta förverkligas, förefaller det som om Nollinjens tjänster även har beaktat personer med funktionshinder samt tillgänglighetskraven på ett sätt som förutsätts i punkt 2 i artikeln. Enligt punkt 4 i artikeln skulle tjänsten

inom Europeiska unionen erbjudas på samma nummer 16 016. Numret till Nollinjen är för närvarande 080 005 005. Finland undersöker som bäst möjligheterna för Nollinjen att ansluta sig till det paneuropeiska numret jämte kostnaderna för anslutningen.

Artikel 32 i förslaget gäller det skydd offren ska erbjudas jämte annan temporär inkvartering. Med stöd av lagen om ersättning som betalas av statens medel till producenter av skyddshemstjänster (1354/2014) tillhandahålls i främsta rummet tjänster för personer som är utsatta för våld i nära relationer eller som lever under hot om sådant våld samt de minderåriga barn som följer med dem till skyddshemmet. Skyddshemstjänster kan även tillhandahållas av skäl som kan likställas med våld i nära relationer för personer i behov av hjälp, om hjälpen motsvarar offrets behov och hjälpen inte föranleder förfång eller fara för andra boende i skyddshemmet. Lagen om skyddshem säkerställer skyddshemstjänster för alla offer för våld i nära relationer, oberoende av personens funktionsnedsättning, bostadsområde och vistelsestatus i landet. Även asylsökande s.k. papperslösa personer har rätt till skyddshemstjänster och personens rätt till skyddshemstjänster påverkas inte av ålder, kön eller etnisk bakgrund. Andra boendetjänster som omnämns i artikeln föreskrivs inte i lagen om skyddshemstjänster. Socialvårdslagen fastställer att kommunen (nedan välfärdsområdet) ska anordna tjänster som motsvarar behoven för personer som bland annat utsatts för våld i nära relationer och familjevåld samt annat våld och kränkande behandling. Socialvård ska dessutom ordnas för de boendes behov. Finlands lagstiftning förefaller att uppfylla kraven i artikeln.

Förutsättningarna i artikel 33 i förslaget för stöd till barnoffer kan uppfyllas inom nuvarande lagstiftning. Skydd och stöd för barn bestäms bland annat med stöd av lagen om vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983), socialvårdslagen, barnskyddslagen och hälsovårdslagen.

Artikel 34 i förslaget förutsätter trygga lokaler för att möjliggöra kontakt mellan barn och vårdnadshavare. Enligt 27 § i socialvårdslagen är syftet med övervakning av umgänget mellan barn och förälder är att se till att den umgängesrätt som avses i 2 § i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt tillgodoses i enlighet med barnets intresse. Lagstiftningen förefaller att uppfylla kraven i artikeln.

Artikel 35 i förslaget gäller riktat stöd till brottsoffer med särskilda behov och riskutsatta grupper. Enligt 1 punkten i artikeln skulle medlemsstaterna säkerställa att specifikt stöd ges till personer som löper ökad risk att utsättas för våld mot kvinnor eller våld i nära relationer, till exempel papperslösa kvinnliga migranter eller kvinnliga fångar. Förslaget lämnar det i viss mån oklart hur stort stöd artikeln avser och hur artikeln relateras till artikel 27. I överläggningarna borde artikelns innehåll klargöras.

Förutom vad som ovan konstaterats ska i överläggningarna allmänt övervägas huruvida nuvarande lagstiftning för offrens och förövarnas del med tillräcklig exakthet motsvarar direktivförslagets skyldigheter att anordna tjänsterna. Vid behov bör man bereda sig på att klarlägga behovet av en precisering av lagstiftningen (exempelvis i fråga om anordnande av social- och hälsovårdstjänster, uppskattning av brottsoffrets behov samt förpliktelserna till flermyndighets-samarbete).

3.4 Förebyggande lagstiftning

Artikel 36 i förslaget gäller åtgärder för att förhindra våld mot kvinnor och familjevåld. I Finland har ett flertal åtgärder vidtagits för att förebygga våld mot kvinnor. Detaljerna i de skyldigheter artikeln innehåller behöver emellertid granskas i förhandlingarna.

Artikel 37 i förslaget gäller utbildning och information för yrkesgrupper. Punkt 1 i artikeln gäller yrkesgrupper som sannolikt kan komma i kontakt med brottsoffer, såsom brottsbekämpande myndigheter, domare och åklagare. Punkt 2 i artikeln gäller utbildning av yrkesgrupper inom hälsovården. Enligt artikel 7 borde den utbildning som avses i punkt 1 och 2 vara regelbunden och obligatorisk.

Utbildning som åtminstone delvis fyller kraven i artikeln tillhandahålls redan nu till ett flertal olika aktörer. I överläggningar borde en noggrannare bedömning göras om huruvida det är ändamålsenligt eller möjligt att förutsätta att den utbildning som avses i punkt 1 och 2 i artikeln ska vara obligatorisk, och vilken inverkan ett sådant förslag skulle ha hos olika yrkesgrupper. Förslaget skulle åtminstone för hälsovårdspersonalen förutsätta en förbättring av personalens förmåga att identifiera följder av kvinnlig könsstympning och åtföljande behandling. Förverkligandet av förslaget skulle förutsätta att ämnet i större utsträckning skulle införas i hälsovårdens grundutbildning, tilläggsutbildning för de yrkesutbildade samt en utveckling av vården av dem som utsatts för könsstympning. Högskolorna svarar emellertid självständigt för innehållet i grundexamina med stöd av grundlagen.

Artikel 38 i förslaget förutsätter att interventionsprogram inrättas för att förebygga och minimera risken för brott eller för återfall i sådana brott. Program bör även tillhandahållas för personer som fruktar att de kan begå våldsbrott. Punkt 1 i artikeln överensstämmer med nuläget i Finland. Även program som överensstämmer med punkt 2 i artikeln kan fås, men fortsatt tillgång till programmen kan på grund av osäker finansiering inte garanteras.

3.5 Bestämmelser om samordning och samarbete

Artikel 39 i förslaget gäller samordnade verksamhetspolicyer och samordningsorgan. Artikelns innehåll motsvarar i stora drag bestämmelserna i artikel 7 och 10 i Istanbulkonventionen. Artikeln förefaller att gå längre än Istanbulkonventionen, då samordningsorganens uppdrag enligt förslaget även skulle omfatta regional och lokal nivå. Kommittén för bekämpning av våld mot kvinnor och familjevåld NAPE har inrättats som ett samordningsorgan som avses i artikel 10 i Istanbulkonventionen.

I artikel 40 i förslaget skulle införas en bestämmelse om en förpliktelse att säkerställa en effektiv samordning och samverkan mellan relevanta myndigheter. I fråga om brott mot barn har man genom den så kallade lagen om ordnande (lag om ordnande av utredningar av sexual- och miss-handelsbrott mot barn, 1009/2008, 4 §) avsett att säkerställa verksamhetsförutsättningarna för enheterna för rättspsykiatri och rättspsykologi för barn och unga. Enheterna verkar inom ett samarbete som omfattar ett flertal branscher och finansieras av statsunderstöd för utveckling av verksamheten. Den nuvarande verksamheten kan delvis anses motsvara de förutsättningar artikeln framhåller. Det tilltagande antalet anmälningar om våldshandlingar mot barn samt de förfaringssätt som håller på att tas fram har emellertid aktualiserat behovet av att uppdatera lagen i anslutning till myndighetssamarbete och utbyte av information.

Artikel 41 i förslaget framhåller att medlemsstaterna bör samarbeta och samråda med organisationer i det civila samhället. Skyldigheten att samarbeta i syfte att förebygga våld och inom samtliga delområden bekämpa våld ingår i artiklarna 8 och 9 i Istanbulkonventionen. Kraven i artikeln kan uppfyllas inom ramen för nuvarande verksamhet.

Enligt artikel 42 i förslaget ska medlemsstaterna underlätta självreglerande åtgärder som vidtas av leverantörer av förmedlingstjänster i samband med detta direktiv, i synnerhet åtgärder för att stärka deras interna mekanismer att motverka det onlinematerial som avses i artikel 25 punkt 1

och förbättra utbildningen av berörda anställda i hur de brott som avses i den artikeln kan förebyggas, samt hur personer som utsatts för dessa brott kan bistås och stödjas i överensstämmelse med artikel 25. Detta skulle vara ny lagstiftning Finland.

Artikel 43 i förslaget gäller samarbetet mellan medlemsstaterna. Finland medverkar aktivt i det arbete som utförs av ämbetsverk och nätverk inom EU. Kraven i artikeln kan troligtvis uppfyllas inom ramen för nuvarande verksamhet och samarbete.

Den statistik som avses i artikel 44 i förslaget kan delvis hämtas i Statistikcentralens samlingar av rättsstatistik. Det förekommer inget system för insamling av alla de uppgifter som avses i artikeln.

4 Förslagets rättsliga grund

Som rättslig grund för förslaget har fastställts artikel 82 punkt 2 och artikel 83 punkt 1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (FEUF).

I fråga om bestämmelser som kompletterar brottsofferdirektivet om brottsoffrets rättigheter är förslagets rättsliga grund artikel 82 punkt 2 i FEUF, med stöd av vilken minimibestämmelser om brottsoffrets rättigheter kan utfärdas, då syftet är att underlätta ett ömsesidigt erkännande av domar och rättsliga myndigheters samarbete i gränsöverskridande brottmål.

Enligt artikel 83 punkt 1.1 i FEUF kan Europaparlamentet och rådet genom att utfärda direktiv i vanlig lagstiftningsordning reglera minimibestämmelser om brott och påföljder för särskilt allvarlig brottslighet som är gränsöverskridande antingen på grund av brottens natur eller konsekvenser eller för att bekämpningen av brotten utifrån gemensamma grunder är synnerligen nödvändig. Enligt artikel 83 punkt 1.2 i FEUF är dessa brottsområden terrorism, människohandel samt sexuellt utnyttjande av kvinnor och barn, olaglig narkotikahandel, olaga vapenhandel, penningtvätt, mutor, förfalskning av betalmedel, it-brottslighet och organiserad brottslighet.

Att åberopa fler än en bestämmelse om rättslig grund är ett undantag från huvudregeln. Enligt EU-domstolens rättspraxis ska unionens lagstiftare sträva efter att individualisera förslagets väsentliga natur och avskilja de primära och centrala konsekvenserna från dess faktorer av underordnad betydelse och dess indirekta konsekvenser. Även om en bestämmelse hade flera syften eller omfattade flera faktorer, ska dess rättsliga grund fastställas utifrån ett huvudsakligt eller avgörande syfte eller element. Men då det är fråga om en bestämmelse som har flera syften på samma gång eller flera delfaktorer som inte kan avskiljas från varandra och av vilka ingen är sekundär eller indirekt i förhållande till en annan, kan bestämmelsen baseras på flera rättsliga grunder.

I kommissionens förslag refereras som grund för meddelande av straffrättsliga minimiregler till i FEUF artikel 83 punkt 1.2 nämnda brottsområden sexuellt utnyttjande av kvinnor och barn samt it-brottslighet. Närmare innehåll i dessa brottsområden har inte definierats i EU-rätten. En del av de bestämmelser som föreslagits i fråga om straffrätt kan efter en preliminär bedömning utifrån sin rättsliga grund betraktas som synnerligen långt gående. Exempelvis har it-brottslighet som avses i FEUF artikel 83 punkt 1.2 inte tidigare inom EU-rätten definierats i liknande brott som definierats i artikel 7-10. Beaktas bör dessutom att direktivförslaget innehåller kriminaliseringsskyldigheter i fråga om så kallade hatbrott, om vilka bestämmelser kommissionen har ansett att artikel 83 i FEUF inte är en tillräcklig rättslig grund och därför har föreslagit att brottsförteckningen i FEUF artikel 83 punkt 1.2 ska utvidgas (se U 76/2021 rd). Till denna del skulle den nu förslagna regleringen emellertid begränsas till gärningar som utförts med hjälp av informations- och kommunikationsteknik.

Statsrådet anser det möjligt att direktivförslaget med avseende på sina rättsliga grunder till största delen är ändamålsenligt, men konstaterar att de rättsliga grundernas lämplighet på grund av den vida omfattningen av vissa bestämmelser ytterligare bör ses över i den fortsatta beredningen.

5 Förslagets relation till subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna

Kommissionen har ansett att dess förslag även iakttar subsidiaritetsprincipen. Kommissionens uppfattning stöds bland annat av att våld mot kvinnor och våld i nära relationer är allmänt förekommande i EU, av att medlemsstaterna på olika nivåer ingriper i detta problem och av den rättsliga osäkerhet problemet skapar, behovet av att säkerställa ett jämlikt bemötande av brottsoffren och av det allt allmänare nätvåldet med sin gränsöverskridande natur. Medlemsstaternas enstaka åtgärder är enligt kommissionen inte tillräckliga för att lösa dessa problem (direktivförslagets motiveringsdel s. 10-11).

Kommissionen har ansett att dess förslag även är av rätt proportion med hänsyn till dess syfte. Kommissionen anser med hänvisning till forskningsrön, att endast ett övergripande sätt att ingripa i alla delar av problemet med en enda EU-bestämmelse i vilken minimiregler föreskrivs för medlemsstaterna, effektivt kan verka för bortskaffande av våld mot kvinnor och våld i nära relationer och säkerställa ett effektivare och bättre inriktat stöd och skydd för offer för sådant våld. Kommissionen konstaterar att direktivets sätt att ingripa sker med stöd av minimiregler som medför ett mervärde till de nuvarande nationella samt EU-reglerna och de internationella bestämmelserna, men samtidigt ger medlemsstaterna spelrum för genomförandet (direktivförslagets motiveringsdel s. 1-12).

Enligt Statsrådets uppfattning kan direktivförslaget anses iaktta subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna.

6 Ålands befogenheter

Enligt 27 § 22 punkten i Ålands självstyrelselag (1144/1991) omfattar rikets lagstiftningsbehörighet ärenden som gäller straffrätt med undantag för 18 § 25 punkten. Enligt den senare punkten omfattar landskapets behörighet beläggande med straff och storleken av straff inom rättsområden som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet. Direktivets straffrättsliga lagstiftning omfattas inte av de övriga punkterna i 18 § av landskapets lagstiftningsbehörighet. Enligt 27 § 23 punkten i självstyrelselagen för Åland hör rättskipning och förundersökning till rikets lagstiftningsbehörighet med vissa sådana undantag som inte förekommer i direktivförslaget.

Enligt 18 § 12 punkten i Ålands självstyrelselag har landskapet Åland lagstiftningsmakt i ärenden som gäller allmän ordning och säkerhet med de undantag som föreskrivs i 27 § 24, 29 och 30 punkterna. Enligt 13 punkten i samma paragraf har landskapet lagstiftningsbehörighet i ärenden som gäller socialvård. Enligt 27 § 29 punkten i Ålands självstyrelselag har riket lagstiftningsmakt i ärenden som gäller rättsmedicinska undersökningar.. De rättsmedicinska undersökningar som avses i direktivförslagets artiklar 27 och 28 omfattas alltså av rikets lagstiftningsbehörighet och övriga delar av direktivförslagets social- och hälsovård omfattas av landskapets lagstiftningsbehörighet.

7 Förslagets konsekvenser

Med direktivförslaget avser man att uppnå Istanbulkonventionens mål som omfattas av EU:s behörighet genom att komplettera ikraftvarande EU-reglering och medlemsstaternas nationella lagstiftning inom de områden som omfattas av konventionen. Genom direktivet skulle skyddet

för många grundrättigheter i EU förstärkas genom att minimiregler fastställs för kränkande gärningars straffbarhet och påföljder. Gemensamma minimiregler kan även förbättra gränsöverskridande rättsligt samarbete i brottsbekämpning. Gemensamma minimiregler kan även förbättra gränsöverskridande rättsligt samarbete inom brottsbekämpning. Regleringen kan på ett mer allmänt plan anses påverka attityder och därigenom inverka på potentiella förövares beteende inom de gränser inom vilka det överhuvudtaget är möjligt att med strafflagens medel påverka kriminellt beteende. De bestämmelser om skydd och stöd för brottsoffer, som föreslås i direktivet, kan främja ställning och rättsskydd för potentiella brottsoffer i hela EU.

Kommissionen bedömer att förslaget i hela EU skulle medföra positiva ekonomiska konsekvenser av att våldet mot kvinnor och våldet i nära relationer skulle minska och att därigenom kostnaderna för de fysiska och emotionella skador som orsakas av våldet skulle reduceras. Dessutom uppskattas förslaget bland annat medföra positiv påverkan på brottslingarnas attityder och beteende, för utveckling av en trygg arbetsmiljö på arbetsplatserna och för en tilltagande identifiering av skadliga könsstereotyper och normer i samhället.

Största delen av de bestämmelser i direktivet som gäller strafflagstiftningen torde ha minimala konsekvenser för de myndigheter i Finland som handlägger brottmål, dvs. närmast polisen, åklagarmyndigheten, domstolarna samt de offentliga rättegångsbiträdena, även om i kraft varande lagstiftning redan till största delen överensstämmer med förslaget. Våldtäktsbestämmelsens ändring som innebär att avsaknad av samtycke blir ett brottsrekvisit kan antas påverka myndigheternas verksamhet och antalet frihetsberövade på det sätt som konstateras i regeringens proposition RP 13/2022 rd.

Utöver en tillgång till skydd och rättsskydd skulle ett genomförande av en personlig bedömning i enlighet med artiklarna 18 och 19 för fastställande av brottsoffrets behov av skydd och stöd påverka den behöriga myndighetens resursbehov. I det nuvarande bedömningsförfarandet enligt brottsofferdirektivet (förundersökningslagens 11 kap 9 a §) uppskattas offrets skyddsbehov endast utifrån förundersökningen och ärendets rättsliga behandling. Förslaget skulle i fråga om allt våld mot kvinnor och våld i nära relationer förutsätta en mer vittgående uppskattning av risk för våld som borde utföras i samverkan mellan olika myndigheter och stödtjänster. Förslaget skulle medföra betydande personalkostnader för inrikesministeriet, justitieministeriet och social- och hälsovårdsministeriet förvaltningsområden, i synnerhet för förundersökningsmyndigheterna och åklagarna. Den fortsatta finansieringen specificeras senare. De bestämmelser i direktivet som gäller stödjande av brottsoffer samt obligatorisk utbildning för olika yrkesgrupper skulle troligtvis medföra vissa ekonomiska konsekvenser. Konsekvenserna skulle åtminstone förändras av säkerställandet av tillräckliga resurser för tjänsterna, tjänsternas samordning, kostnader för tekniskt arbete och marknadsföring för ibruktage av det paneuropeiska numret för telefonjänster för brottsoffren, specialiserat stöd för riskgrupper och offer med särskilda behov samt av utbildning.

Det är möjligt att lämna närmare uppskattningar om förslagets konsekvenser när innehållet i förslaget preciseras i överläggningarna.

8 Förslagets förhållande till de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt till grundlagen

Förslaget anses förstärka det skydd som säkerställs i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna: rätt till liv (artikel 2 i stadgan), rätt till personlig integritet (artikel 3 i stadgan), förbud mot omänsklig eller förnedrande behandling (artikel 4 i stadgan), rätt till privatliv och familjeliv (artikel 7 i stadgan), rätt till skydd av personuppgifter (artikel 8 i stadgan), barnets rättigheter (artikel 24 i stadgan), brottsoffers rätt till ett effektivt rättsmedel inför en

opartisk domstol (artikel 47 i stadgan), förbud mot diskriminering och jämställdhet mellan kvinnor och män (artikel 21 och 23 i stadgan), rätt till utkomststöd och hälsoskydd (artikel 34 och 35 i stadgan) (direktivförslagets motiveringsdel s. 17-18). Förslaget skulle även förstärka motsvarande rättigheter i Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna samt i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (SopS 7 och 8/1976).

I 1 § 2 mom. i grundlagen skyddas människovärdets integritet. Enligt 7 § 1 mom. i grundlagen har alla rätt till liv och till personlig frihet, integritet och trygghet. Enligt 10 § 1 mom. i grundlagen är vars och ens privatliv, heder och hemfrid är tryggade.

De gärningar som beskrivs i artiklarna 5-10 innebär en kränkning av de grundläggande rättigheter som tryggas av 7 § 1 mom. och 10 § 1 mom. i grundlagen. En gärning relaterad till kränkning av människovärdet är hets mot folkgrupp enligt 11 kap 10 § i strafflagen, men den paragrafens tillämpningsområde tycks för närvarande inte omfatta könsbaserad uppvigling till hat som avses i artikel 10.

Tillämpningen av straffrätten begränsas av yttrandefriheten som tryggas i 12 § 1 mom. i grundlagen, i artikel 10 punkt 1 i Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och i artikel 11 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. Utövningen av yttrandefriheten regleras av förbudet mot missbruk av rättigheterna enligt artikel 17 i Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna och artikel 54 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. Enligt rättspraxisen i Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna har uppvigling till våld eller någon annan brottslig gärning inget berättigande. Straffrättslig efterhandstillsyn av yttrandefriheten har verkställts genom lagstiftning som straffbelägger ett flertal brott som kan begås i offentlig kommunikation och vilkas straffbeläggande avser att säkerställa att andra grundläggande rättigheter tillgodoses. De gärningar som beskrivs i artiklarna 7-10 är handlingar som inte skyddas av yttrandefriheten.

I 22 § i grundlagen har den offentliga makten ålagts en skyldighet att se till att de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Nämnda intressen kan även tryggas med de medel grundlagen tillhandahåller, då de randvillkor grundlagen ställer till förfogande för straffrättslig reglering uppfylls (till exempel GrUU 48/2017 rd s. 7-8, GrUU 15/2010 rd s. 4, GrUU 17/2006 rd s. 2, GrUU 20/2002 rd s. 6, GrUU 23/1997 rd s. 2-3).

I beredningen av straffrättslig lagstiftning har den straffrättsliga laglighetsprincipen (8 § i grundlagen, artikel 7 i Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna och artikel 49 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna). Principen förutsätter ex akt gränsdragning och precision i fråga om brottsrekvisit. Enligt 8 § i grundlagen får ingen betraktas som skyldig till ett brott eller dömas till straff på grund av en handling som inte enligt lag var straffbar när den utfördes. Enligt kärninnehållet i den straffrättsliga laglighetsprincipen ska brottsrekvisitet anges med tillräckligt exakthet så att det utifrån ordalydelsen i bestämmelsen går att förutse, huruvida en handling eller en försummelse är straffbar.

9 De övriga medlemsstaternas ståndpunkter

Medlemsstaterna har tills vidare framfört preliminära ställningstaganden, utifrån vilka inga långt gående slutledningar ännu kan göras.

10 Institutionernas ståndpunkter och övriga ställningstaganden

Förslaget har inte behandlats av rådet eller parlamentet.

11 Den nationella behandlingen av förslaget och behandlingen av förslaget i Europeiska unionens organ

Utkastet till direktivet har behandlats i skriftligt förfarande i sektionen för juridiska och inre ärenden (EU 7) 8.-12.4.2022.

Direktivförslaget har tills vidare behandlats en gång i rådets arbetsgrupp för grundläggande rättigheter, medborgerliga rättigheter och fri rörlighet för personer (FREMP) och en gång i rådets arbetsgrupp för straffrättsligt samarbete. (COPEN).

12 Statsrådets ståndpunkt

Statsrådet förhåller sig i princip positivt till direktivförslagets syften. Statsrådet anser det allmänt viktigt att agera effektivt för bekämpning av våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Direktivförslaget har en liknande målsättning som programmet för bekämpning av våld mot kvinnor i statsminister Marins regeringsprogram i och regeringens proposition till riksdagen om lagstiftning om sexualbrott (RP 13/2022 rd).

Statsrådet anser det principiellt viktigt att understöda att EU har gemensamma minimiregler för allvarliga sexualbrott mot kvinnor och barn. De minimibestämmelser som ingår i direktivförslaget om brottsbestämning är vittomfattande och till vissa delar i sitt tillämpningsområde oklart formulerade. I de fortsatta överläggningarna borde bestämmelserna ytterligare övervägas och såvitt möjligt preciseras så att de till sitt tillämpningsområde blir ändamålsenliga och överensstämmer med begränsningskraven i de allmänna grundläggande rättigheterna. Dessutom borde man försäkra sig om att bestämmelserna kan meddelas med stöd av sin rättsliga grund.

Enligt statsrådets uppfattning borde skyldigheter som gäller straff bedömas tillsammans med de gärningar som ska kriminaliseras och strävan vara att straffen bestäms i paritet med straffrättsliga proportionalitetsprinciper. Beaktas bör även hur den brottslighet utvecklas som omfattas av direktivets tillämpningsområde samt vilka unionens gemensamma mål är för en effektiv bekämpning av brottsligheten.

Statsrådet anser att preskriptionstiderna för brottens åtalsrätt ska vara tillräckligt långa för att brottsansvar ska kunna utkrävas. I synnerhet i fråga om brott mot barn är det viktigt att preskriptionstiderna är tillräckligt långa även efter att brottsoffret nått myndighetsåldern. Då de preskriptionstider fastställs som ska föreskrivas i direktivet borde ändamålsenliga lösningar eftersträvas så att straffprocesserna kan riktas mot sådana brottmål för vilka det fortfarande är möjligt att få fram tillförlitlig bevisföring.

Statsrådet anser det behövt att överväga förslagen om skydd för brottsoffren och tillgång till rättsskydd samt förslag till stöd för brottsoffren samt förhållandet till Finlands tjänstemekanismer med iakttagande av omsorgsfullhet och ändamålsenlighet. Förslagets detaljer bör övervägas och eftersträvas bör att regleringen blir ändamålsenlig och kan samordnas med det nationella systemet. Likaså bör bedömningen av skyddsbehov och behov av stöd för brottsoffret och dess förhållande till bedömningen enligt det nuvarande brottsofferdirektivet granskas liksom även den föreslagna nya regleringen om avlägsnande av material på webben. Föreslagna bestämmelser som till exempel överlåtelse av brottsoffrets kontaktuppgifter till stödtjänsterna bör övervägas även utifrån dataskyddskraven. Dessutom borde i fråga om preskription av skadeståndsansvar för brott, vid sidan av utkrävande av ansvar uppmärksamhet fästas vid tillräcklig klarhet och förutsebarhet i regleringen, samt strävas efter att regleringen ska kunna samordnas med de nationella preskriptionsbestämmelserna för att ett tillräckligt effektivt genomförande av direktivet ska säkerställas.